

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Stanislava Zonová

**Historie Základní školy ve Velké Bystřici
a její vliv na utváření místního kulturního dění**

Olomouc 2015

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Neumeister Ph.D

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a všechny použité
prameny řádně ocitovala a uvedla.

V Olomouci 20. června 2015

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu Mgr. Pavlu Neumeisterovi Ph.D., za vedení mé závěrečné diplomové práce.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá historií Masarykovy Základní školy ve Velké Bystřici od prvních písemných zmínek až po její současnost. Zachycuje vývoj a proměny velkobystřické školy v celé své historii a věnuje se i nejzajímavějším kulturním událostem doby. Obsahuje přehledné tabulky o škole a o současném počtu žáků, učitelů, vychovatelů a tříd. Pro lepší orientaci a pochopení problematiky školství vychází práce z historie českého školství od dob křesťanské nauky, vedené bratry Cyrilem a Metodějem. Pojednává o školství nejen v regionu, ale i o jeho vývoji na celém českém území. Přehledně rekonstruuje i historii města Velká Bystřice v dějinných souvislostech, a celkové dění v kulturní oblasti regionu. Samotný závěr práce se věnuje vlivu školy na velkobystřické kulturní dění.

Abstract

This thesis deals with the history of the Masaryk Elementary School in Great Bystřice from the first written references to the present. Depicts the development and changes in the overall Velká Bystřice school history and focuses on the most interesting cultural events of the time. It includes overview tables on the current number of students, teachers, tutors and classes. For better orientation and understanding of education is based on the work of the history of Czech education system since the Christian doctrine led by the brothers Cyril and Methodius. Discusses education not only in the region but also its evolution throughout the Czech territory. Clearly mentions the history of the city of Great Bystřice in historical context, and overall developments in the cultural area of the region. The very end of the work is devoted to the influence of schools on Velká Bystřice cultural events.

Obsah

Obsah	5
Úvod.....	7
1 Historie města Velká Bystřice	9
1.1 První zmínky o Velké Bystřici	9
1.2 Název města	10
1.3 Rozvoj samosprávy a pečeť města	10
1.4 Obsah historického archivu	13
1.5 Velkobystřické osobnosti	14
1.6 Velkobystřické spolky.....	16
1.6.1 Jednota divadelních ochotníků	16
1.6.2 Kino	19
1.6.3 Výstavy a přednášky.....	19
1.6.4 Knihovna	19
1.6.5 Sokol.....	20
2 Historie školství na českém území.....	23
2.1 Školství 11. a 12. století	23
2.2 Školství 13. a 14. století	23
2.3 Školství 15. a 16. století	24
2.3.1 První písemné zmínky o velkobystřické škole	25
2.3.2 Učitelé.....	26
2.3.3 Velkobystřičtí učitelé.....	26
2.3.4 Mimoškolní aktivity učitelů a žáků	27
2.3.5 Hlavní příjem velkobystřického učitele.....	27
2.4 Školství 17. a 18. století	28
2.4.1 Rok 1774 a jeho vliv na reformu školství	28
2.4.2 Ignác Felbinger	29
2.4.3 Vzdělávání učitelů a školní knihy	29
2.4.4 Všeobecný školní řád	30
2.4.5 Povinná školní docházka	31
2.4.6 Předválečné období a velkobystřická škola.....	32
2.4.7 Měšťanská škola ve Velké Bystřici	33
2.4.8 Školský obvod velkobystřické školy	34

2.5 Meziválečné školství.....	35
2.5.1 Školská reforma.....	35
2.5.2 Vznik Československa a jeho vliv na velkobystřické školství.....	36
2.5.3 Náboženská výchova.....	38
2.5.3 Školský zákon.....	38
2.5.4 Školská politika.....	39
2.5.5 Osmiletá školní docházka.....	40
2.5.6 Velkobystřická škola v poválečném období.....	40
3 Současnost – Město Velká Bystřice.....	42
3.1 Zastupitelé, rada města a jeho obyvatelé.....	42
3.2 Ekonomický pohled na hospodaření města.....	43
3.3. Velkobystřické spolky po roce 1918.....	43
4 Současnost – Masarykova základní škola ve Velké Bystřici.....	51
4.1 Charakteristika školy.....	51
4.2 Vybavení školy.....	52
4.3 Pedagogický sbor.....	54
4.3.1 Další vzdělávání pedagogického sboru.....	55
4.4 Žáci.....	56
4.4.1 Přehled kroužků ve školním roce 2013/14.....	57
4.4.2 Aktivity pořádané pro žáky.....	57
4.4.3 Kulturní akce školy ve školním roce 2013/2014.....	58
4.4.4 Sportovní akce.....	59
4.5 Zápis k povinné školní docházce.....	60
4.6 Přestupy žáků.....	60
4.7 Příjímací zkoušky na střední školy.....	61
4.8 Cíle školy.....	61
5 Vliv školy na kulturní dění ve Velké Bystřici.....	64
Závěr.....	66
Literatura.....	68
On-line zdroje.....	69
Archivní prameny.....	70
Seznam obrázků.....	71

Úvod

Každý z nás má k místu, kde prožil větší část svého života, určitý citový vztah. Někteří z nás ho mají silnější a místo narození považují za nedílnou součást svého života, která se významně podílí na utváření jeho osobnosti. Takový vztah mám i já k Velké Bystřici. Navždy zůstane místem, kde jsem chodila do školy a seznamovala se s okolním světem. Proto jsem se rozhodla, že předmětem mé diplomové práce bude právě Velká Bystřice, její historie, školství a kultura.

Hlavním cílem diplomové práce je:

- rekonstruovat dějiny školství ve Velké Bystřici v kontextu historického, kulturního, politického a ekonomického vývoje regionu.

Podmínkou pro dosažení hlavního cíle práce je naplnění dílčích cílů, kdy mezi jejich náplň patří shromáždění, analyzování, srovnání a zhodnocení dostupných materiálů pro rekonstrukci historického vývoje regionu v kontextu historického vlivu školství na kulturní dění Velké Bystřici.

V první kapitole jsou shromážděny základní informace o městě (geografické vymezení, obyvatelstvo, vybavenost obce atd.) a rekonstruuje historii města od prvních známek osídlení, obsahuje zmínky o prvních majitelích, vlastnictví pečetě, heraldické symboly, rozvoj města a jeho samosprávy až po současnost. Jsou zde z dostupných materiálů přiblíženy nejdůležitější mezníky v hospodářském a kulturním rozvoji města. Zhodnotím zde současné postavení města v regionu a jeho kulturní, ekonomický a politický vývoj. Z dostupných pramenů vyberu nejvýznamnější osobnosti města, které svým jednáním měli vliv na vývoj školství a kultury v regionu Velké Bystřice. Podle archivních materiálů provedu rekonstrukci historie kulturních tradic města a zhodnotím jejich vliv na společenské dění v dějinných souvislostech, popíšu nejvýznamnější kulturní počiny města, zájmové spolky, sdružení, mimo jiné i zvyky našich předků, ale i současných obyvatel města, spolkový život s důrazem na vývoj významných spolků aktivně činných i v současnosti, podporující udržení kulturních a společenských tradic velkobystřického regionu.

Druhá kapitola se blíže soustředí na rekonstrukci historie školství na českém území od jeho počátků do dnešní doby, hodnotí důležité události v jejím vývoji a analyzuje společenské podmínky, které se podílely na charakteru československého a českého školství. Dále se věnuje vývoji školství ve Velké Bystřici a shromažďuje písemné zmínky o rozvoji škol a analyzuje vliv školy na místní obyvatelstvo. Charakterizuje postupný rozvoj školství na území Velké Bystřice, jeho školský obvod, počty žáků, popisuje obecnou školu a vznik měšťanské školy, zmiňuje budovy školy a jejich nedostatky a postupnou práci na zlepšení situace celého školství na velkobystřickém území.

Třetí kapitola se věnuje městu Velká Bystřice, jeho ekonomickou, politickou a společenskou situaci v současném kontextu. Analyzuje ekonomickou situaci ve městě, přiblíží nejvýznamnější rozpočtové částky pro školství a kulturu. Soustředí se i na složení zastupitelstva z pohledu zastoupení politických stran v zastupitelstvu a v radě města. Přiblíží činnost kulturních spolků v současnosti.

Čtvrtá kapitola analyzuje současnou Masarykovu základní školu ve Velké Bystřici, hodnotí všechny dostupné informace o složení pedagogického sboru a jeho průběžném vzdělávání, počty žáků, jejich mimoškolní a volnočasové aktivity, kroužky, kulturní, sportovní a společenské akce pořádané školou pro žáky, jejich rodiče a širokou veřejnost nejen z našeho města. Analyzuje současnou společenskou situaci na základní škole. Zmiňuje cíle školy a rozvíjené kompetence žáků.

Pátá kapitola je zároveň i závěrečná, shrnuje naplnění cílů celé práce a analyzuje vliv školy na kulturní dění ve Velké Bystřici.

1 Historie města Velká Bystřice

Díky své poloze a dosahu mnoha významných turistických cílů je Velká Bystřice atraktivní destinací pro všechny věkové kategorie, vyznavače různých způsobů trávení volného času a zejména pro rodiny s dětmi. Město je sídlem mikroregionu Bystřička a místní informační centrum návštěvníkům nabídne program přesně podle jejich přání. Z analýzy dostupných podkladů jsem zrekonstruovala následující popis města v historickém, kulturním, ekonomickém a politickém kontextu vývoje regionu.

Obrázek č. 1: Velká Bystřice

1.1 První zmínky o Velké Bystřici

Velká Bystřice leží asi sedm kilometrů na východ od Olomouce při ohbí řeky Bystřice od směru jižního na západ a při dolním toku potoka Vrtůvky, který protéká částečně městečkem a ústí do řeky Bystřice. V listinné podobě se připomíná rok 1222, kdy byl majitel Bystřice feudál Vojna z Bystřice a v roce 1282 Bořuta z Bystřice. V téže době se připomíná i fara a kostel. Majitelé velkobystřického panství se často střídali a současně tu bylo i několik majitelů, kteří se nejen mezi sebou, ale i se svými sousedy neustále přeli¹. Markrabě Jan, syn Karla IV. povýšil v roce 1360 vesnici na městečko s výročními trhy. Václav z Doloplaz odkoupil od různých majitelů jednotlivé části městečka a v roce 1385 se stal jediným majitelem panství Bystřického¹. Roku 1447 koupil panství bystřické Václav ze Studnic, který později prodal Bystřici s tvrzí a farou, dále Čechovice, Mrsklesy, hrad Hluboký, vesnice Hlubočky, Nepřívazy, pustiny Lhoty,

Jestřabí a Baranov Petrovi ze Zástřizl. Roku 1486 koupil Bystřici i se všemi jmenovanými obcemi a s již pustým hradem Hlubokým Vilém z Perštýna, který se zřekl „odúmrtí“ tzn. umřel-li majitel panství, připadla usedlost panství. V 15. století byla důležitým hospodářským činitelem v životě velkobystřických obyvatel blízkost velkého obchodního a řemeslnického centra – Olomouce, jejíž trhy velkobystřičtí zásobovali obilím a masem. Závěrem ještě nutno dodat, že význam Velké Bystřice oproti okolním vsím byl zdůrazněn existencí farního kostela, jehož patronát měl v rukou majitel velkobystřického panství².

1.2 Název města

Velké Bystřici dala pojmenování řeka téhož jména, Bystřice, které městečkem protéká a byla od nepaměti jedním z faktorů založení městečka. Z dalších faktorů ještě připomenu závětrnou stranu a blízkost lesa. Nejstarší část vesnice leží na svahu Tršické pahorkatiny, takže byla chráněna proti povodním, neležela přímo na úrodné půdě a zdroj vody byl nedaleko. Nejstarší dochované záznamy jména Bystřice ukazují jednoznačně na její českost. Takový název byl dáván řekám s rychlým tokem, v rovinách pak často označoval řeku s čistou a jasnou vodou. V roce 1275 Bystriz, 1282 Bistriz, 1283 Wistriz. Z této poslední varianty pak vznikl německý název obce a to Wisternitz, který se však do této podoby vyvíjel přes nejrůznější formy velmi dlouho. Přívlastek Velká se poprvé v písemných pramenech uvádí roku 1336 (in villa Bistricz Malori) a pak i v roce 1365 (in Magna Bistricz). Tento přívlastek se pak vyskytuje v písemných materiálech velmi zřídka, ale pro nejstarší dobu nasvědčuje jedné skutečnosti a to že vedle velké musela být i malá Bystřice. Olomoučtí historikové Ladislav Hosák i Václav Nešpor zastávají shodně názor, že tímto menším protějškem Velké Bystřice jsou Bystrovany, které se psaly v roce 1275 Bystrowici, 1277 Bistrouan. Tuto teorii podporuje i skutečnost, že i v písemnostech daleko mladších nalezneme pro Bystrovany název Malá Bystřice².

1.3 Rozvoj samosprávy a pečeť města

Král Vladislav roku 1502 dal Bystřici právo pečeti s erbem: Štít s půlměsícem a pod ním tři hvězdy a k pečetění se používal zelený vosk¹. Toto významné privilegium nepředstavuje z dnešního pohledu jen jakési dobově podmíněné posílení prestiže, jeho

vydání je třeba považovat za historický zlom, který stojí na pomyslném počátku dlouhé cesty přerodu Velká Bystřice z poddanského městečka v moderní samosprávnou obec. Pečeť a potom i znak náleží do středověku k nejdůležitějším vnějším atributům každé městské komunity. V našem prostředí jsou počátky používání pečeti i znaku spjaty se zaváděním tzv. německého práva ve 13. století. Z této doby jsou doloženy pečeti řady význačných českých a moravských měst, z jejichž obrazu se poté v následujících stoletích většinou vyvinul městský znak. Zatímco pečeť se používala a uplatňovala především v právním životě společnosti a vyjadřovala schopnost představitelů města vystupovat samostatně v nejrůznějších právních záležitostech, ať již ku prospěchu celé komunity, nebo jejích jednotlivých členů, samotný znak plnil převážně reprezentační funkci a manifestoval význam a slávu města na budově radnice a jiných komunálních stavbách.

Nejstarší heraldické symboly bývaly volně volené a jejich kořeny tkvěly většinou v erbovních znameních vrchnosti, panovníka či feudálního vlastníka, nebo v attributech patronů místního farního kostela. K jejich skutečnému rozvoji došlo za vlády Jagellonců a prvních tří Habsburků. Udělování znaků se většinou dělo na přání vrchnosti a bylo spjato s povýšením příslušné lokality na městečko, které dostalo další výsady, např. právo konání výročních trhů.

Znak je úzce spjat s pečeti, na níž je mu vyhrazen dominantní prostor, privilegium často stanovilo i barvu vosku, do něhož smělo být příslušné pečetidlo otiskováno. Zpravidla se jednalo o vosk zelený nebo černý, červený vosk příslušel pouze královským městům. Znakové listiny měly podobu slavnostních privilegií, v nichž byl znak nejen popsán, ale také uprostřed v barvách vyobrazen³.

Rozvoj místní samosprávy vedl v závěru 15. století ke vzniku prvních vesnických pečeti, jejichž užívání povolovala samotná feudální vrchnost, světská nebo církevní. Když získala Velká Bystřice vlastní pečeť, nejednalo se o jev nijak výjimečný, ale na druhé straně obdobné privilegium v té době na Moravě v písemné podobě mělo ve svém držení jen dvanáct lokalit. Byli mezi nimi i Nosislav na Břeclavsku a Rouchovany na Třebíčsku, o jejichž povýšení na městečko a udělení znaku v roce 1486 se zasloužil Vilém z Perštejna. Tento přední český a moravský magnát byl v 80. letech 15. století také majitelem velkobystřického panství, Velké Bystřici však takovou pozornost nevěnoval. Získání statusu městečka je u ní spojeno zřejmě až s dalším držitelem, jímž se stal Jan Filipec, biskup varadínský a administrátor olomouckého biskupství. Zakrátko po získání Velké Bystřice se sice vzdal všech svých

úřadů a hodností, avšak na budínském dvoře, kde mnoho let působil, měl nepochybně stále velký vliv. Jan Filipec stál patrně i v pozadí privilegia na znak z roku 1502, kdy již byl majitelem Bystřice jeho synovec Jan z Kunovic. Král Vladislav II. Jagellonský nechal listinu vystavit při pobytu v Olomouci, kde se zastavil na své cestě z Prahy do Budína. Text dodnes zachované pergamenové listiny z úterý 12. dubna 1502 zní následovně:

„My, Vladislav, z Boží milosti uherský, český, dalmatský, chorvatský etc. král, markrabě moravský, lucemburské a slezské kníže a lužický markrabě etc. Oznamujeme listem tímto všem, že jsme prošeni jménem statečného Jana z Kunovic na Bystřici, věrného našeho milého, abychme obyvatelom městečka jeho Bystřice blíž Olomúce ležícího pečeť a erb na ní, kteréžby k potřebám svým užívati jměli, dáti ráčili. K jakožto prosbě a přímluvě naklonění jsúce s dobrým rozmyslem a naším jistým vědomím mocí královskú v Čechách a jakožto moravský markrabě moravský dali jsme týmž obyvatelom městečka Bystřice nynějším a budúcím pečeť a erb takový, že mají na pečeti jměti štít a na štítu puol měsíce ne do konce plného, rohy nahoru obráceného a pod měsícem dole tři hvězdy, kterúžto pečeti pečeti mají a moci budú i s budúcimi svými všecky své obecné potřeby a listy tak a tímto obyčejem, jakožto jiná města markrabství moravského pečeti svých na daných a od předkuov našich vysazených užívají a užívati mohú. A při pečetení užívati mají vosku zeleného. Prikazujíc poddaným našim, kteréhožkoli stavu, řádu a neb povahy, nynějším i budúcím, abyste nadepsané obyvatele městečka Bystřice v té milosti jim od nás dané jměli, drželi a zachovali nyní i budúcně beze všeho přerušení před uvarováním hněvu a nemilosti naší i budúcich našich králuov českých. Tomu na svědomí pečeť naši královskú k listu tomuto přivěsiti jsme rozkázali. Dán v Olomúci v úterý před svatým Tiburcím léta božího tisícího pětistého druhého a království našich uherského dvanáctého a českého třicátého a jednoho“.

K listině je na pergamenovém proužku přivěšena královská znaková pečeť, v červeném vosku v misce přirozené barvy, která potvrzuje namísto tehdy jen velmi sporadicky užívaného panovníkova podpisu královu vůli. Text listiny se nijak neliší od obdobných známých privilegií. V tzv. narační části je jako přímluvce uveden Jan z Kunovic, dispozice se soustředí na popis znaku, stanovení barvy vosku, poněvadž nejde o souběžné povýšení na městečko, kterým se Velká Bystřice stala již dříve.

Jen velmi obecně je formulována sankce v podobě králova hněvu a nemilosti a listinu uzavírají tzv. koroborační formule ohlašující připojení pečeti a následná datace provedené podle křesťanského kalendáře. Zásadní zlom ve vývoji komunální heraldiky

v naší republice nastal roku 1951, kdy bylo nařízeno všem národním výborům užívat v úředním styku, tedy na razítkách i úředních papírech výhradně státní znak. Roku 1998 požádali představitelé Velké Bystřice o stanovení správné podoby znaku obce. Rozhodnutím podvýboru pro heraldiku Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR byly definitivně odstraněny dosavadní nesrovnalosti a znak Velké Bystřice je nyní popisován následovně: „V modrém štítě pod stoupajícím půlměsícem 3 (2,1) hvězdy, vše zlaté“².

Obrázek č. 2: Znak Velké Bystřice
(fotogalerie www.muvb.cz)

1.4 Obsah historického archivu

Historický archiv obce Velká Bystřice je uložen v současné době v depozitáři Státního okresního archivu v Olomouci, patří k nejrozsáhlejším a obsahově nejcennějším archivním fondům svého druhu na Olomoucku. Obsahuje celkem 9 listin, 77 úředních knih, 50 registračních pomůcek, 15 kartonů spisů, 1 mapu a 1 album fotografií o celkovém rozsahu 4,70 běžných metrů archiválií. Dochované písemnosti dokumentují téměř čtyři století dějin Velké Bystřice od druhé poloviny 16. století do konce 2. světové války. Nejstarší a nejcennější archiválie představují privilegia, uchovaných v ověřených i neověřených opisech a částečně i originálech, daná obci vrchností, resp. panovníkem, jehož i vzácné písemnosti spjaté s působností rychtářského úřadu ve Velké Bystřici. Součástí obecního archivu je i pestrý soubor archiválií, zachycujících vývoj místního školství, kultury, osvětového, společenského a spolkového života, tělovýchovy a sportu, ale i náboženských poměrů (mimo jiné i vznik církve československé, stavba a slavnostní otevření Husova sboru)².

1.5 Velkobystřické osobnosti

V dějinných souvislostech je nutné zmínit i velkobystřické osobnosti, které měly vliv nejen na rozvoj škol ve Velké Bystřici, ale i na celkový kulturní rozvoj města

➤ Jaromír Balcárek

Pokrokový učitel obecné školy, ve velkobystřické škole působil 37 let, zapálený pracovník v regionální kultuře. Přes třicet let vedl místní veřejnou knihovnu, jeho přičiněním patřila k největším a nejlépe vedeným na Moravě, třicet pět let zastával nejrůznější funkce v místní Jednotě divadelních ochotníků, pod jeho vedením ochotníci sehráli 233 divadelních her³.

➤ Mgr. Jan Bugno

Vystudoval fakultu společenských věd Vysoké školy Pedagogické v Olomouci, kde studoval v letech 1952-1956 obory dějepis, občanská nauka a výtvarná výchova. Jako učitel působil v několika základních školách, v letech 1959-1971 byl ředitelem základní školy ve Velké Bystřici a pak opět učitelem, až do roku 1988. Často publikoval články s historickým podtextem v místním a regionálním tisku³.

➤ Jiří Čada

Je absolvent Státní konzervatoře Brno, kde vystudoval lidový tanec, člen Úlehlova slováckého souboru. Po studiích působil několik roků v uměleckém souboru v Bratislavě a později se vrátil zpět na rodnou Hanou. Zde působil po mnoho let jako sólista baletu, herec a choreograf Hudebního divadla v Olomouci. Svou lásku k lidovému tanci vyjadřuje také svými nádhernými obrazy, na kterých je zobrazena spousta tanečníků a tanečnic z různých regionů⁶.

➤ Jan Jestřábek

Mlynář, působil dvacet šest let jako velkobystřický starosta. Prosadil zřízení měšťanské školy a jeho zásluhou byla postavena nová budova pětileté české školy. Byl mimo jiné členem okresní školní komise, zemským poslancem za olomoucký okres. V roce 1869 založil čtenářský spolek Lidumil a řemeslnickou besedu Svornost⁷.

➤ Jan Kanyza

Pedagog, knihovník, publicista, muzeolog (od roku 1951 ředitelem Krajského vlastivědného muzea v Olomouci) sběratel lidových pověstí, učitel velkobystřické základní školy v letech 1959-1961, kde založil recitační kroužek. Poté odešel do Olomouce, kde byl, až do odchodu do důchodu, ředitelem gymnázia Hejčín, také externě učil na Universitě Palackého v Olomouci. Byl známá postava olomouckého regionálního kulturního života a vlastivědných aktivit³.

➤ Maximilián Koblížek

Varhaník, skladatel, hudební kritik se stal Janáčkovým nástupcem na kůru starobrněnského kláštera, vyučoval od roku 1898 na Janáčkově varhanické škole. Podzim života strávil ve Velké Bystřici, kde je i pochován. Jednu ze svých dvou mší Vánoční, složil právě ve Velké Bystřici³.

➤ Jaroslav Králík

Zahradník, který prošel několika působišti a od roku 1926 zakotvil ve Velké Bystřici, kde se oženil a začal samostatně zahradničit. Byl velkým vyznavačem sokolské myšlenky a aktivním sokolem. Podílel se na rozvoji města jednak svým zahradním uměním a jednak i propagací turistiky a lásky k přírodě³.

➤ Helena Lisická

Česká etnografka a spisovatelka, autorka pohádek a pověstí. S tvorbou začala v 50. letech dvacátého století a je autorkou více jak dvou desítek titulů. Mimo pohádek a pověstí se zabývala i tvorbou divadelních her pro děti. Spolupracovala s Folklórním souborem Haná, s nímž založila folklórní festival Lidový rok. Provdala se za archiváře Antonína Roubice. Studovala na Slovanském gymnáziu v Olomouci⁸.

➤ Čeněk Palík

Sochař z Tršic, vystudoval kamenickou školu a pro Velkou Bystřici vytvořil sochu T. G. Masaryka, která byla poprvé odhalena v roce 1923 a nyní stojí v areálu Masarykovy Základní školy⁹.

➤ Jan Pospíšil

Do Velké Bystřice přišel roku 1879 jako podučitel, později se stal učitelem a ředitelem místní měšťanské školy. Byl pokrokový, zkušený a obětavý pedagog, vychoval několik generací žáků, v obci byl vážen i pro svou veřejnou činnost. Dlouhá léta vykonával čelné funkce v Sokole. Byl čestným občanem města Velká Bystřice a po jeho smrti byla po něm pojmenovaná ulice, ve které bydlel².

➤ Karel Svolinský

Malíř, grafik a ilustrátor, který se narodil na Svatém Kopečku, a v jeho sedmi letech se rodina přestěhovala do Lošova, odkud budoucí slavný výtvarník navštěvoval měšťanskou školu ve Velká Bystřici³.

➤ Martin Urbaník

V roce 1808 se stal velkobystřickým rychtářem a tuto funkci vykonával po 20 let. Byl bystrý pozorovatel života kolem sebe, zaznamenával soudobé události a vytvořil nejstarší kroniku Velké Bystřice, která je cenným historickým pramenem³.

➤ Jaromír Žaloudík

Velkobystřický rodák, byl učitelem zpěvu, hudebním redaktorem, sbormistrem a organizátorem dělnických pěveckých souborů. Působil v Olomouci, Brně a Ostravě, byl sbormistrem pěveckého souboru ve Velké Bystřici a dělnické župy Nešverovy v Olomouci³.

1.6 Velkobystřické spolky

Na utváření kultury a kulturního dění ve Velká Bystřici se podílelo mnoho kulturních spolků a sdružení

1.6.1 Jednota divadelních ochotníků

Opěrným pilířem kulturního dění byla Jednota divadelních ochotníků, která vznikla z přirozené snahy mladých po zábavě. Hlavní organizátorskou rolí sehrál místní medik Karel Havel, který soustředil kolem sebe několik mladých lidí se zájmem o ochotnické divadlo a na jevišti vypůjčeném z Přáslavic, odehráli 15. září 1875 dvě jednoaktovky. Obecenstvo uvítalo tento nový druh zábavy a hned 12. října 1875 byly sehrány další

tři hry. Z neznámého důvodu byla činnost ochotníků na rok a půl přerušena a až 21. května 1877 se znovu Mladí ochotníci představili divákům se svou hrou. Jejich nevídaný úspěch je vedl k myšlence založit řádně organizovaný spolek. Na ustavující schůzi svolané na 3. června 1877 se sešlo 27 mladých ochotníků, kteří si zvolili svůj první výbor (předsedou byl zvolen Havel). K prvním kulturním počínům ochotnického spolku patřilo obstarání vlastního jeviště, na němž již 29. července 1877 byla zahájena činnost hrou Chudý písničkář. První stanovy byly schváleny 18. října 1878. Spolek, který nesl oficiální název Jednota divadelních ochotníků ve Velké Bystřici, uváděl jako hlavní účel svého vzniku „ve Velké Bystřici a v okolí veřejně pořádat dovolené dramatické a divadelní produkce slovanské, a to ve prospěch vlastenecký nebo dobročinný, spolu tak napomáhat k vzdělání širšího obecnstva“. Brzy však počáteční elán pohasl a klesal i zájem místního obyvatelstva, takže návštěvníci byly převážně obyvatelé okolních obcí. Objevily se velké výkyvy ve výkonech souboru, způsobené především odchodem oblíbených zkušených herců a po nich nastupovali herci méně zkušení, či nezkušení. Nevíce se to projevilo i na repertoáru, kdy musely být hrány hry nenáročné, ale zároveň i neoblíbené u diváků. Po odchodu zakladatele Karla Havla na jiné působiště a po častém střídání režisérů, které působilo na celý soubor velmi negativně, byla činnost Jednoty omezena. V této situaci zasáhl pan učitel Widermann, který nastudoval několik operet a dosáhl určitého úspěchu a tím i zvýšení návštěvnosti. Téměř trvalým jevem byla neukázněnost členů, kteří se nezúčastňovali řádných zkoušek a často odmítali hrát přidělené role, takže mnohé hry, připravené a nastudované narychlo, měli jen slabou hereckou úroveň²⁰.

➤ Režisér Jaromír Balcárek

Kritická situace v roce 1905 byla probírána na výroční valné hromadě, kdy dosavadní starosta spolku odmítl být i režisérem, protože herci odmítali jeho autoritu. Po delším rokování byl podán šťastný návrh a to: ustanovit novým režisérem spolku místního učitele Jaromíra Balcárka. Zdá se, že nikdo nepochyboval o tom, že právě jemu se podaří oživit činnost Jednoty divadelních ochotníků. Balcárek se stal režisérem začátkem října 1903 a za pět týdnů byla za jeho vedení sehrána dobře nacvičená a divácky velmi úspěšná hra. Balcárek sám přistupoval ke své práci nejen s vědomím plné odpovědnosti, ale i teoreticky připraven tím, že se několikrát zúčastnil režisérských kurzů v Praze a pravidelně sledoval dění předních profesionálních scén. Nepochybně kladný vliv měli i Balcárkem organizované návštěvy olomouckého divadla.

Dlouhodobé působení Balcárka mělo pro velkobystřické ochotníky neocenitelný přínos. Balcárek byl jedním z nejlepších režisérů ochotnické scény na celé Moravě. Velkobystřická scéna měla pod jeho vlivem velké umělecké výsledky a za jeho působení byl sehrán neuvěřitelný počet her (celkem 233). Důležité bylo i to, že rozpočet spolku byl aktivní a bylo možné provádět zlepšení technického zázemí ochotníků. V roce 1912 bylo zakoupeno nové jeviště a následujícího roku i elektrické osvětlení, které umožňovalo zlepšení kvality představení. Nepostradatelnost Balcárkovy osobnosti se projevila v průběhu první světové války, kdy byl odveden. Po dobu jeho nepřítomnosti nevyvíjela jednota téměř žádnou aktivitu. V lednu 1918 bylo po jeho návratu rozhodnuto o sehrání nové hry, která byla skutečně v průběhu čtrnácti dnů nacvičena a předvedena před obecnstvem. Výbor Jednoty si byl vědom Balcárkovi nepostradatelnosti, a proto na mimořádné valné hromadě konané u příležitosti 15. výročí činnosti Jednoty byl jmenován čestným členem a současně mu byl předán jako výraz díků brilantový prsten a částka 500 korun²³.

➤ Činnost Jednoty divadelních ochotníků

Činnost Jednoty divadelních ochotníků se neomezovala jenom na jeviště a na běžné hry, ale přinášela i nové a dosud nehrané a neobvyklé formy tvorby, vycházející především z lidových zvyků. Poprvé při příležitosti 30. výročí Jednoty v roce 1907, kdy při zahradní slavnosti byl předveden hanácký tanec „Královničky“. Při další divadelní slavnosti v červenci roku 1910 byl kromě divadelních her připomenut i starý hanácký zvyk „Honění krále“ (také nazývaný Jízda králů na Hané) a po dvou letech byly opět předvedeny „Královničky“ při nichž účinkovalo na 100 místních děvčat. Měsíc před vypuknutím druhé světové války bylo uvedeno Jednotou Slavnost obžínek, na níž byly předvedeny barvitě scény s názvy „Jízda králů na Hané“, „Slavnost obžínek a vítání vrchnosti před sto lety“ a také „Rytířský turnaj a zápasy na kolbišti“. K zásluhám Jednoty ochotníků je možno připočíst, že na základě dohody mezi režisérem Volánkem z olomouckého divadla, bylo velkobystřickým umožněno, aby 15. července 1918 uvítali v obci herce Národního divadla v Praze, kteří zde sehráli Hilbertovu hru Vina²³. Po roce 1948 byla její činnost utlumena a následně byla činnost Jednoty ukončena roku 1951. Po celou dobu existence Jednoty bylo celkem uvedeno na 600 her¹².

1.6.2 Kino

Velká Bystřice patřila mezi první obce v okrese, které nebyly odkázány na kočovné biografní společnosti, protože již v roce 1913 byla místnímu občanovi Antonínu Malaskovi udělena licence k pořádání „Veřejných představení kinematografických“ kdy v Šenkově hostinci pod názvem „Kino Haná“ byl provozován biograf². Kinematografickou licenci po Antonínovi Malackovi převzal v roce 1918 Karel Číhalík, který byl majitelem kina Olympia pouze do roku 1920, kdy licenci převzalo místní sdružení Sokol, načež v roce 1925 obdržel licenci i na promítání filmových představení v budově sokolovny². V roce 1932 byla pořízena nová aparatura na promítání zvukových filmů, takže po adaptaci budovy sokolovny (bývalé tělocvičny Orel) měla obec velmi dobře vybavené širokoúhlé kino. Kino ukončilo definitivně činnost v roce 1996¹³.

1.6.3 Výstavy a přednášky

Významným doplňkem kulturního a společenského života obce byly vždy různé přednášky a výstavy. Již roku 1875 přednášeli místní učitelé o nových mírách a váhách. Místní sdružení Sokol zorganizovalo roku 1892 vzpomínkovou slavnost k příležitosti 300. výročí narozenin J. A. Komenského. Na rok 1900 byla ohlášena přednáška dr. Emila Holuba o jeho cestě po jižní Africe, Výstava včel se konala v roce 1904, koncem roku 1905 byla v měšťanské škole uspořádaná výstava obrazů malíře Eduarda Žižky. V březnu roku 1907 uspořádali učitelé cyklus přednášek: Čeští bratři, Karel Havlíček, Ženská otázka, Výživa člověka, aj.. O další rok později uspořádali nový cyklus: Duševní vady dětí, Součinnost rodiny a školy, Protialkoholní hnutí, aj..². V současnosti se pořádají přednášky v kulturním a informačním centru, případně organizuje městský úřad tematické přednášky pro své občany¹⁴.

1.6.4 Knihovna

Ve Velké Bystřici jako v obci s vysokou kulturní úrovní bylo nemyslitelné, aby neměla veřejnou knihovnu. Od března roku 1879 byly schváleny stanovy spolku Společenská knihovna, který vznikl převážně z aktivity zdejších učitelů a z toho důvodu byla i veřejná knihovna umístěna v budově školy. Již v roce 1898 se zastupitelé dalších spolků rozhodli o sloučení svých knihoven v jeden celek a tím byl dán základ pro veřejnou knihovnu, do níž v letech 1905 a 1906 byly umístěny i knihy ze školní knihovny, kde nebyly dostatečně využity. Péči o knihovnu převzala obec, která

každoročně na nákup knih věnovala 25 zl. Největšího rozvoje dosáhla knihovna v období, kdy jejím správcem byl učitel Jaromír Balcárek, který z ní vytvořil největší a nejlépe zásobenou knihovnu na celé střední a severní Moravě. Dodnes knihovna nese název Veřejná knihovna Jaromíra Balcárka a je umístěná v budově Masarykovy základní školy².

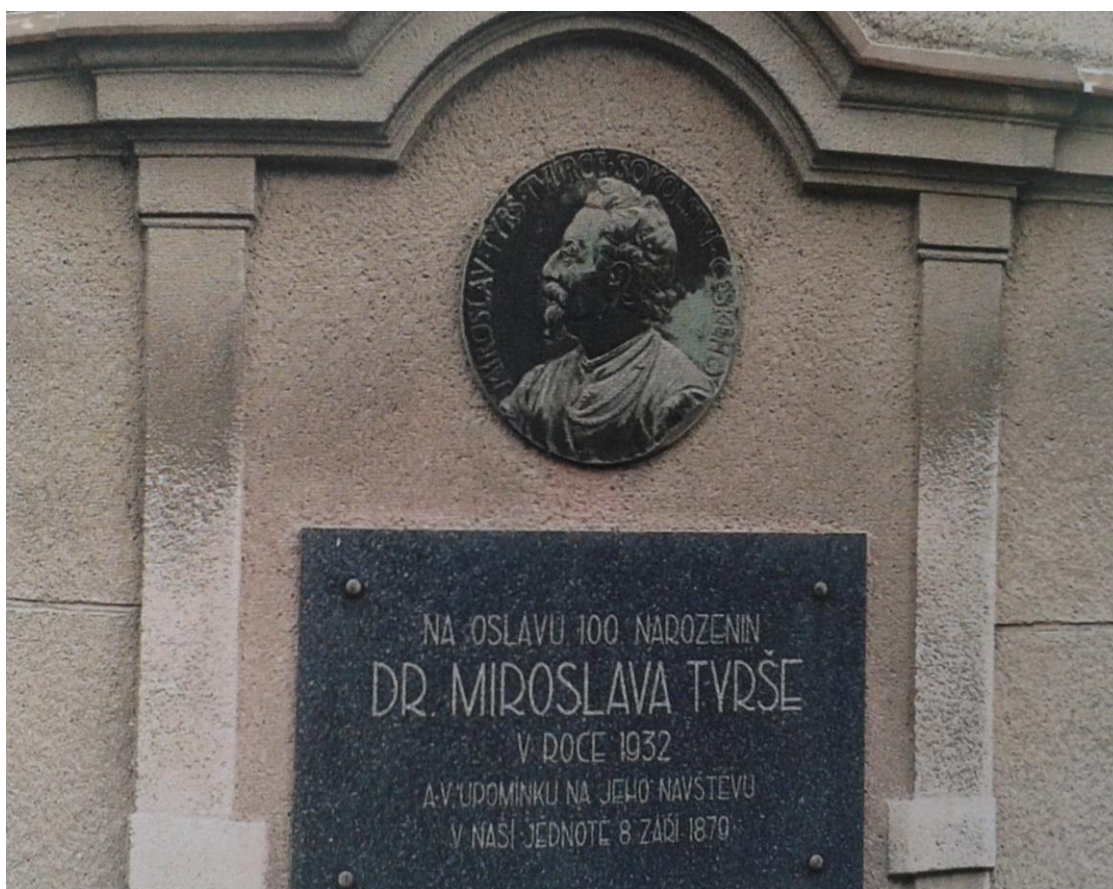
Roku 1919 vyšlo nařízení o zřízení vlastní obecní knihovny a ta přitom ve Velké Bystřici existovala již 40 let, kdy hlavní péči o ni nadále měli místní učitelé. V té době byl zvýšen finanční rozpočet z nedostatečných 500 Kč na téměř trojnásobek tzn. 1347 Kč a dost značně byl rozšířen i knihovní fond, když na základě rozhodnutí Dělnické besedy byl spolkem předán do obecní knihovny soubor 400 svazků knih. Obecní knihovna otevřená ve škole měla v roce 1924 celkem 3655 svazků a byla otevřena téměř každou neděli dopoledne. V roce 1924 bylo zapůjčeno celkem 7768 svazků. Většího knihovního fondu napomáhal řídící Balcárek i tím, že sestavoval větší série knih, které byly zapůjčovány i do knihoven okolních obcí a po čase byly série obměňovány (Svésedlice, Hlubočky, Mariánské Údolí). Ve srovnání s ostatními knihovnami byla ta velkobystřická na velmi pěkném čestném místě za olomouckou, přerovskou a prostějovskou, a vysoko nad kroměřížskou, litovelskou i hranickou.

Knihovnu a její knihovní fond využívají žáci školy a široká veřejnost. Knihovna dále pořádá pro žáky školy a veřejnost několikrát ročně tematické besedy nad knihami¹⁵.

1.6.5 Sokol

Myšlenky sokolského hnutí pronikly do Velké Bystřice již v roce 1871, kdy místní občané František Zemánek, Jan Dvořák a učitel obecné školy František Koblížek v srpnu 1871 svolali schůzi, na níž bylo rozhodnuto o založení sokolské jednoty. Stanovy, jejichž vypracováním byl pověřen učitel František Koblížek, byly již v prosinci 1871 potvrzeny. Na počátku ledna roku 1872 byl na ustanovující schůzi zvolen výbor. Hlavní náplní činnosti jednoty byl nejen tělocvik, ale i vzdělávání členů četbou a přednáškami, přičemž bylo sledováno hlavně národnostní uvědomění. Při svém založení měla jednota 27 členů. První větší akcí bylo v červenci 1879 slavnostní předání sokolského praporu, které bylo spojeno s průvodem nazdobenou obcí, slavností a veselíci. Větší morální zisk byla návštěva Doktora Miroslava Tyrše, zakladatele Sokola, který roku 1879, spolu s mnoha hosty navštívil Velkou Bystřici a pobyl zde dva dny. Obě události roku 1897 měly i vliv na členskou základnu, a toho roku bylo 66 členů. V devadesátých letech dvacátého století se projevoval malý zájem

o cvičení a nastávalo jisté ochabnutí její činnosti. Na sokolském sletu v roce 1891 konaném v Praze byla velkobystřická jednota zastoupena 12 krojovanými členy. Po roce 1900 nastal obrat a na župním sletu toho roku, který se konal ve Velké Bystřici, oživil činnost místní jednoty a měl nemalý podíl na růst členské základny. Roku 1902 mohl být založen i ženský odbor. Od roku 1909 byly shromažďovány prostředky na postavení vlastní tělocvičny (dosud se cvičení konala v místním hostinci Rudolfa Venuse) a roku 1911 byl župním sletem slavnostně otevřeno nové sokolské hřiště na Hliníku, zbudované na oslavu 40. výročí trvání jednoty.

Obrázek č. 3: Pamětní deska na budově sokolovny³

Vznik republiky byl pro sokolskou jednotu nejen přínosem v členské základně (z původních 97 na 260 členů), ale i růst aktivity a již v roce 1920 se rozhodlo o zřízení vlastní tělocvičny, která byla v květnu 1920 slavnostně otevřena. V roce 1935 byla celá budova adaptována a byl rozšířen sál, přistavěn balkon a kabina pro promítací přístroje kina. Tělocvičná činnost Sokola byla velmi bohatá, každoročně bylo v obci uspořádáno veřejné cvičení, dvakrát do roka byla i tělocvičná akademie. Rostoucí počet členů s sebou přinášel i jejich cvičební rozmanitost a tak bylo nutno rozhodnout o vzniku

dalších specializovaných odborů. V roce 1927 to byl odbor házené, 1934 odbor lyžařský a stolního tenisu. Vedle sportovních odborů vznikali i odbory loutkařský, hudební a kinoodbor. Tímto způsobem se podařilo ovlivnit značnou část obyvatel, zvláště mladých v buržoazně demokratickém a národním duchu².

Sokol Velká Bystřice eviduje v roce 2014 celkem 238 členů, v tom 70 mužů, 85 žen, 81 žáků a žaček a 2 dorostence. Tělocvičná jednota má od 1. 1. 2014 statut pobočného spolku České obce sokolské (ČOS), je metodicky vedená župou Olomouckou - Smrčkovou, má právní subjektivitu. Jednotu řídí 11členný výbor volený na 4 roky Valnou hromadou (VH), VH je nejvyšším orgánem T. J. Sokol a je svolávána každoročně s cílem schválení roční činnosti jednoty. Sokol Velká Bystřice má vlastní budovu Sokolovny, včetně inventáře a pozemků (zahrada u Sokolovny), o něž se stará jako každá jiná společenská organizace. Jednota je financována z vlastní činnosti (podíl z členských příspěvků, úhrady za cvičení jak jednotlivců, tak i skupin, a to členů i nečlenů sokola), z dotací od obce, Krajského úřadu a MŠMT a v malé míře z dobrovolných darů. Hlavním cílem organizace je nabídka tělovýchovných a kulturních aktivit jak vlastním členům, tak i široké veřejnosti z obce a jejího okolí¹⁶.

2 Historie školství na českém území

Když zavítala do Českých zemí křesťanská nauka s bratry Cyrilem a Metodějem, začalo se školství utěšeněji rozvíjet. Cyril začal učit nová zvláštní písmena, taková, která zvuky slovanského jazyka lépe značila. Bratři byli nejen hlasatelé Božího slova, ale i učitelé lidu, a to v psaní a v čtení. Když se katolická církev v Čechách a stav jejího duchovenstva se upravoval, zlepšoval se i stav školství. Založením zvláštního biskupství pro Čechy v Praze při katedrálním Pražském chrámu bylo založeno i četné duchovenstvo, které se seskupilo v kapitulu. V roce 1074 byl děkanem kapituly Kosmas, a vyučované obory byly velice úzké, školy sloužily k zájmům bohosloveckým a jejich hlavní předmět byl latina. Kdo toužil po vyšším vzdělání, musel do škol v cizině⁴. V českých školách při kostelích a kláštorech se učivalo v latině všemu, co bylo v církvi zapotřebí. Kdo chtěl umět ještě něco jiného, musel se tomu naučit ze života a ze zkušeností, ve školách se takovým věcem neučilo⁴.

2.1 Školství 11. a 12. století

Školy v tomto období nestačily vyšším potřebám občanů a synové ze vznešených rodin byli posíláni do ciziny k nabytí důkladnějších vědomostí. Mnozí Češi jezdili do Paříže, Bononie a na jiná slavná francouzská a velšská místa. V té době bylo vzdělání nejen pro syny vznešených rodin, ale i pro dcery šlechticů, ty se vzdělávaly v literárním umění a v ženských pracích. Aby Václav II. ušetřil obyvatelům svého království dlouhé cestování, rozhodl v roce 1294 založit obecné učení na způsob italských universit a toto rozhodnutí bylo projednáváno na veřejném sněmu. Avšak čeští pánové se tomuto rozhodnutí postavili na odpor, ne že by neuznávali důležitost vzdělání pro Čechy, ale bylo zapotřebí rozhodnout o jiných, dle jejich názoru důležitějších věcech. Rozhodnutí o založení Obecného učení bylo tedy odloženo⁴.

2.2 Školství 13. a 14. století

V těchto stoletích se české školství nacházelo pod dohledem a přísným řízením duchovenstva. Školy se dělily na farní, které byly u farních kostelů a kolegiální, které byly vydržovány kapitulami. Účelem vyučování ve veřejných školách bylo jednak

vyučení mládeže v počátcích literárního umění a to ve čtení, psaní, počítání, to bylo nejvíce zapotřebí žákům vstupujícím do duchovního stavu a k tomu ještě náležela znalost latinského jazyka a zpěvu. Dále k vyššímu vzdělání náležel obor zvaný sedmero umění, který se dělil na dva stupně. První trivium, nižší stupeň, kam byly zařazeny gramatika, rétorika a dialektika. Druhý stupeň tzv. quadrivium obsahoval aritmetiku, muziku, geometrii a astronomii. Kolegiální školy se od farních lišily tím, že poskytovali vyšší vzdělání, při farních školách se nevyžadovalo ani trivium, naopak pro kolegiální toto bylo minimum. Ředitelem školního vyučování byl při každé škole její správce a to školmistr neboli rektor, jemuž byli podřízeni kantor a sukcentor. Kantor byl prvotně učitelem zpěvu, jemu příslušelo vedení žáků při zpěvech a jiných kostelních výkonech⁴.

2.3 Školství 15. a 16. století

V průběhu období těchto dvou století byly školy jak nižší, tak i vyšší pouze ve městech, školy klášterní kde učili mniši, domáhaly se na městech podpory dopřávající za to trochu dohledu. Městské školy bývaly také zároveň farními, z čehož můžeme usuzovat, že církev měla ve středověku na vzdělanosti velký zájem. Do škol vstupovali žáci v šestém, nebo sedmém roce věku. Školní docházka nebyla povinná, a tedy do školy chodil pouze ten, kdo chtěl. Žáci, kteří do školy chodili, si nosili knihy po kapsách, nebo taky žádné neměli, protože v té době byla o knihy velká nouze. Učitel, mnohdy knihy sám i psal, protože do roku 1547 dovolil Ferdinand II. jen některým majitelům knihtiskáren, aby mohli tisknout knihy a to pouze po cenzuře duchovních úřadů. Před dopoledním vyučováním se žáci modlili, odpolední vyučování se modlitbou nezačínalo. Účel vyučování v tomto období byl ten, aby mládež Pánu bohu sloužila a věci církevní a obecní blaho podporovala. Školy měly toho dosáhnout výukou latinského jazyka a tak latina se vtloukala do hlav žáků velice záhy, a to i přesto, že byla jazykem úředním a církevním. Kdo ji neznal a neuměl se v ní vyjadřovat, byl považován za nevzdělaného.

V roce 1539 vydal rektor pražské university řád, který ukládal bakalářům způsob, kterým vést vyučování, a měli by pamatovat na slib složený universitě, že mají konat dobro, mládež dobře učit a takto vyučenou mládež posílat do pražských škol. Od Ferdinanda I. až po Bitvu na Bílé hoře pracovali Češi ve všech oborech lidského vědění. V této duševní práci se zúčastnili a to jak šlechta, kněží, ale i měšťané, z králů

nejvíce Rudolf II., který v Praze sídlil a byl obklopen umělci a učiteli. Za jeho působení nabyla Pražská universita opět nad ostatními školami moci a práva⁴.

2.3.1 První písemné zmínky o velkobystřické škole

První zmínky o škole jsou z roku 1560, kdy Velká Bystřice jako prosperující městečko mělo založeno bratrský sbor. Vzhledem ke známé péči českých bratří o školství je pravděpodobné, že v soukromém domě Karla a Jana Herbortů z Fulštejna, který dali k svobodnému užívání Šimonu Kovářovi, probíhala první školní výuka ve Velké Bystřici. Podle zmínky v Dějinách a kronice městyse rektor školy dostával ročně 13,36 zl., štoly 34,06 zl., koledy, 9,27 zl., od žáků 5,18 zl., 3 ½ kopy žita, 2 ¼ kopy ovesa, 4 ½ kopy vajec a tři pecny chleba.

Obrázek č. 4: Soukromý dům s obchůdkem, byl původně sídlem staré velkobystřické školy³

Po dobu třicetileté války, která nebyla přístupná celému českému školství, velkobystřická školní budova zcela zpusťla, stejně jako mnoho dalších místních usedlostí. Je velmi pravděpodobné, že v městečku byla škola již dříve, ale písemná zmínka ji zmiňuje až roku 1681, kdy vznikl spor mezi farářem a rektorem školy o plat osmi zlatých, který byl farář povinen rektorovi každoročně vyplácet².

2.3.2 Učitelé

Učitelský stav v tomto období nebyl stálým jevem. Vysoké školy Pražské vzdělávaly své posluchače stejným způsobem. Každý absolvent vyzkoušel několikero zaměstnání, mohl se stát učitelem, knězem, nebo i městským notářem. Učitelské sbory se skládali z rektora (ředitele školy), který byl mistr nebo bakalář z university, oficírů, kollegů, conrektorů, kantorů, sukcentorů, praecetorů. Rektor vedl správu školy a zpravidla učil v 1. (nejvyšší) třídě, conrektor (spoluředitel) vyučoval v 2. třídě, kde mohl učit i jiný kolega nebo praceptor. V nejnižších třídách učili kantoři a sukcentoři. Z mistrů jako správců škol byli vybíráni i jako profesori pro filosofickou fakultu za souhlasu kolleje Karlovy. Učitelem se nestával nikdo z chudoby nebo bídy, ale mladíci z bohatších městských rodin se raději věnovali učitelování, aby se jim neuzavírala cesta k důstojnosti, neboť učitelský stav v té době nabýval velké vážnosti. Panstvo a bohatší občané se shromažďovali kolem svých učitelů a mnohdy nerozhodli, pokud se učitele nezeptali na radu. Vážnost byla zachována až do bitvy u Bílé hory a poté bylo na delší dobu po vážnosti. Učitelé se dostali do područí kněžím, z něhož se vymanili až po roce 1870⁴.

2.3.3 Velkobystřičtí učitelé

Z velkobystřických učitelů je znám z roku 1791 Filip Reimer, který byl též kostelníkem, a roku 1841 Jan Friebe, jenž měl zmíněné rozpory s pomocníky, kteří žádali zvýšení platu. Roku 1848 byl učitelem Jan Říkovský a od roku 1854 Jan Koblížek, který řídil školu až do roku 1872. V roce 1872 učil v první třídě František Koblížek, ve druhé učil české žáky Antonín Wiedermann a německé děti učil pan řídící Jan Koblížek. Roku 1874 nastoupila do velkobystřické školy první učitelka Cecilie Macalíková.

Antonín Wiedermann, který se stal prozatímním řídícím učitelem od roku 1872, byl energetický mladý učitel, který do vyučování vnesl nové prvky, a to například školní výlety. Získal pro školu nové pomůcky, jako byly sbírky hmyzu a rostlin, mapy, historické obrazy či fyzikální přístroje²⁴, pro žáky dal vybudovat letní tělocvičnu. Od školního roku 1892/1893 byl již ředitelem. Snažil se pomáhat i nejméně úspěšným žákům, pořádal sbírky, přičemž konstatoval, že bída neumožňuje nadaným žákům školní docházku. Wiedermannovi zásluhy byly oceněny vyššími školskými úřady a roku 1894 ho ustanovily školním dozorcem v okrese Zábřeh. Od státu dostal roku 1898 vyznamenání – Zlatý záslužný kříž s korunou.

Novým ředitelem se stal dosavadní učitel měšťanské školy Jan Pospíšil. Učitelé velkobystřické školy se zapojovali i do spolkového života v obci, pracovali v Sokole, v ochotnickém divadelním spolku, v němž sehrál vedoucí roli od roku 1903 místní učitel Jaromír Balcárek. Ředitel Wiedermann dal roku 1888 popud k založení Sboru dobrovolných hasičů a roku 1892 místní odbor Ústřední matice školské, který se snažil o zřízení českých škol v národnostně smíšených oblastech. Za první světové války byla činnost všech škol omezena, k vojsku byli postupně odvedeni všichni učitelé a vyučování bylo různě nahrazováno. Od školního roku 1916/1917 již bylo ve sboru většina učitelek³.

2.3.4 Mimoškolní aktivity učitelů a žáků

Nekatoličtí učitelé a žáci měli různé mimoškolní aktivity. Nejčastější byly ty, které pomáhaly učitelům k získání prostředků k obživě, protože učitelův plat v té době nestačil ani na jeho vlastní obživu a živobytí. Učitelé byli písaři, zvoníci a žádný městský pohřeb a křtiny se nekonaly bez účasti kantorů, někde se vyžadovalo i bakalářů. Při úmrtí zámožných měšťanů kantoři i žáci mnohdy celou noc pěli žalmy. Při zámožnějších svatbách se také nevyučovalo, protože kantoři a žáci při nich účinkovali. Po celou adventní dobu se nevyučovalo, kantoři a jejich žáci se věnovali malbě minucí (kalendářů), a novoročních lístků. V té době se v mnoha domácnostech nevyskytovala jiná kniha, než byl kalendář. Kalendáře se od 15. století vydávaly zpravidla v malém formátu, autorem byl některý z profesorů Pražské university. Vycházel každoročně o 6 až 12 arších a byl zařízen tak, že po nadpisu a vysvětlení počtu, případné vysvětlení znamení zvěrokruhu, horoskopy, postavení planet a jejich vzájemný vliv, jejich postavení vůči slunci, měsíci a také pojednání o počasí v jednotlivých měsících a až poté následoval vlastní kalendář. Zpravidla obsahoval vlastní vinětu, dvouřádkový verš a různé pranostiky. Muncí vydávali i správcové škol, kteří spolu se svými žáky malovali v adventní době titulní listy, které obsahovali andělíčky, květiny a většinou spolu s psaným věnováním některému ze zámožných příznivců školy⁴.

2.3.5 Hlavní příjem velkobystřického učitele

Hlavním příjmem učitele byl především školní plat a kromě toho měl ještě příjem z dalších činností. Učitelská služba byla sama o sobě těžká, a také nebyla dostatečně finančně ohodnocena. Například v roce 1787 činil příjem velkobystřického učitele

365 zlatých ročně. Kromě toho měl ještě místní učitel vedlejší příjmy za obilí, které pěstoval, za kostelní službu, a to od pohřbů po křty, za učení k hudbě, atp. S růstem počtu dětí musel učitel najímat pomocníky, které ovšem platil ze svého příjmu. Roku 1841 platil ze svého platu 340 zlatých dvěma pomocníkům ve Velké Bystřici po 64 zlatých a pomocníkovi, který učil německé děti z Mrskles 30 zlatých ročně. O plat docházelo mezi učitelem a jeho pomocníky často ke sporům³. Roku 1872 byl zvýšen plat velkobystřického učitele na 600 zlatých ročně a navíc mu byl vyplácen přímo školním úřadem a odpadlo tak ponižující vybírání přímo od žáků. Konstatoval to pozdější řídící Wiedermann, který si ještě roku 1885 ve školní kronice stěžoval, že lidé nejsou nakloněni učitelům, naštěstí však úplaty učitelů nebyly závislé na dobré vůli obyvatel a byly natolik opraveny, že již učitelé nemuseli žebrot. V jiných vsích bylo ještě hůře, než ve Velké Bystřici, kde školská správa stačila učitele uživit².

2.4 Školství 17. a 18. století

Po bitvě na Bílé hoře, která pro české školy znamenala úpadek a po třicetileté válce přišla reforma školství, kdy se jedním z nejznámějších reformátorů stal Jan Ámos Komenský, který pracoval na tom, aby do škol přišly reálné vědy a hlavně aby se mládež vzdělávala v mateřském jazyce a cizím jazykům necht' se učí samostatně. V polovině 18. století kdy nouze a bída nedovolovaly vzdělávání mládeže na venkově a tak obecné školství chřadlo a všude rozšířené předsudky z něj vysávaly i poslední vlastní šťávu⁴.

2.4.1 Rok 1774 a jeho vliv na reformu školství

Po nástupu Marie Terezie na rakouský trůn, a vyhlášením Všeobecného školního řádu v roce 1774 se podstatným způsobem změnilo školství v celé rakouské monarchii. Školský systém, který byl dosud výrazně selektivní a v němž převažovaly jeho vyšší články (univerzity, gymnázia), měl být dobudován systémem veřejných škol, které by poskytovaly vzdělání veškerému obyvatelstvu. Nezbytný požadavek obecného vzdělání, které by zabezpečilo i další hospodářský rozvoj státu, se při realizaci reformy spojil s filozofií osvícenství a politickým zájmem státu. Zakládání škol přitom měly umožnit každému jedinci takové vzdělání, které by odpovídalo jeho stavu a společenskému postavení.

Školská reforma, formulovaná Všeobecným školním řádem ze dne 6. 12. 1774, vyjádřila poprvé v historii zájem státu na vzdělání veškerého obyvatelstva. Reagovala v podstatě na ekonomickou nutnost a potřebnost, kterou s sebou přinášel postupný odklon od feudálního uspořádání výroby a její přesun do manufakturní a strojové podoby. Složitější a náročnější výrobní postupy předpokládaly a vyžadovaly již pracovníky alespoň se základním vzděláním. Skutečnost, že tento ekonomický zájem státu se plně ztotožňoval s jeho politickým zájmem - tedy s vytvořením a existencí instituce, která by na všechny poddané ideově působila a vychovávala je plně v duchu zájmů panovnického rodu - a s filozofií tehdy dominujícího osvícenství, doplněného filantropickými motivy, vytvářela pro přijetí školské reformy příznivé podmínky¹⁰.

2.4.2 Ignác Felbinger

Neméně důležité však bylo, že pro koncipování vlastní reformy našel císařský dvůr odborníka nad jiné povoláního a současně pro celý projekt i zaníceného. Byl jím opat augustiniánského kláštera v Zahani Ignác Felbiger. (1744-1788). Ten již v době svého působení v Zahani zavedl ve výuce hromadné vyučování, sepsal nařízení o povinnostech učitelů a podílel se na zásadní reformě pruského školství. Základem tereziánské školské reformy bylo vybudování škol ve všech farních obcích. V menších městech a všech vsích s farou měly být zřizovány jedno nebo dvoutřídní školy triviální (podle 3 základních výukových předmětů - tzv. trivia: čtení, psaní a počtů, které měly být doplněny ještě náboženstvím a na venkově i základy hospodaření, ve městech pak dovednostmi potřebnými pro průmysl a řemesla), ve větších městech to měly být trojtřídní školy hlavní (již s několika učiteli, rozšiřující znalosti z triviálních škol a opět diferenciované na průmyslovou a zemědělskou výrobu), v Praze a v Brně školy normální, dovršující obecné vzdělání, které měly sloužit i jako školy vzorové¹⁰.

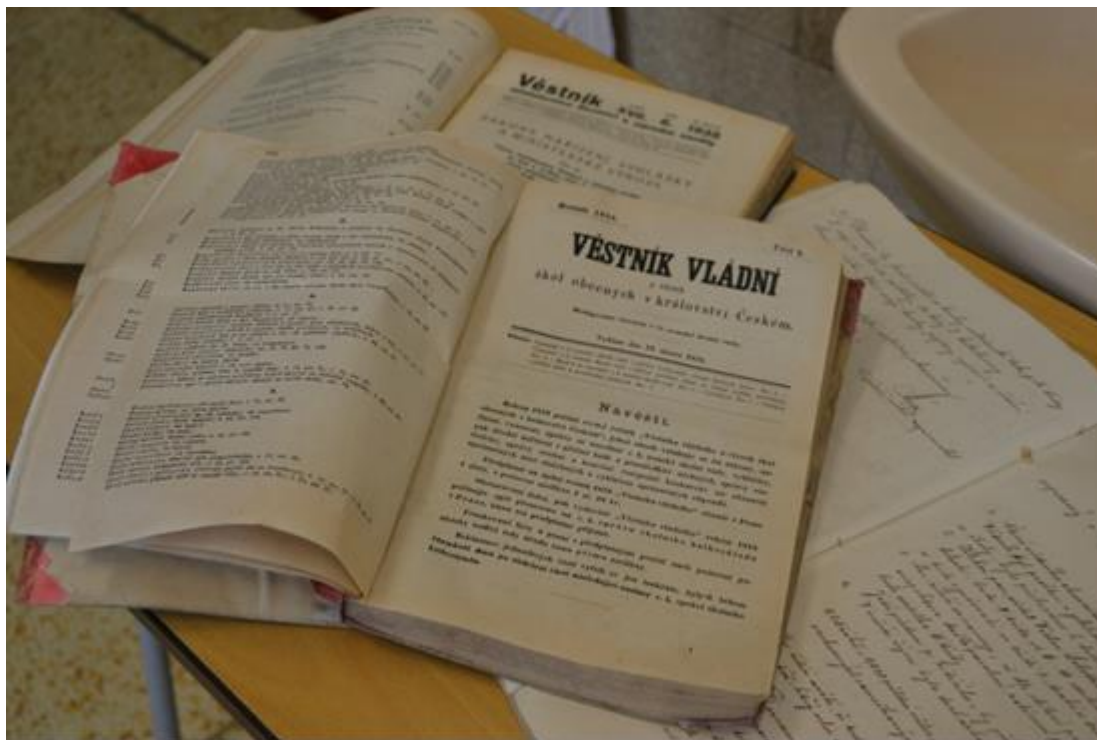
2.4.3 Vzdělávání učitelů a školní knihy

Mimořádně významné bylo, bylo i to, že vlastní školská reforma byla současně spojena s řadou podpůrných kroků. Již v roce 1775 byl v Praze zřízen c. k. sklad školních knih, který byl pověřen vydáváním učebnic. Ve stejném roce vznikly i první praeparandy pro přípravu učitelů. Pro učitele triviálních školy byly tříměsíční, pro učitele škol hlavních trvaly šest měsíců. Absolventi praeparand, pokud sloužili ve škole ve funkci pomocníka učitele nejméně jeden rok a byli starší dvaceti let, se mohli přihlásit k učitelské zkoušce. Po jejím úspěšném složení dostával každý

vysvědčení s prohlášením, že „může být ustanoven učitelem“. Vytvoření praeparand, jakkoliv nebylo zdaleka ještě řešením optimálním, bylo prvním krokem k tomu, aby se ukončil stav, kdy mezi učiteli převládali vysloužilí vojáci (mnohdy jejich jedinou kvalifikací byla pádná ruka a silný hlas), náhodně vybraní místní občané (často na základě konkurzu před očima celé obce) nebo zběhlí studenti (hledící si mnohdy více místních vdov či nejrůznějších frejů, než vlastní výuky). Reforma tak zahájila proces postupného utváření učitelského stavu a profesionalizace učitelů¹⁰.

2.4.4 Všeobecný školní řád

Všeobecný školní řád, který slovy císařovny vyzýval rodiče, aby své děti ve věku 6 - 12 let posílali do školy, samozřejmě počítal i s tím, že v nově zřizovaných školách bude základní metodou hromadná výuka.

Obrázek č. 5: Věstník vládní
(fotogalerie Masarykovy Základní školy)

V té době se jednalo o výraznou pedagogickou novinku, neboť v dosavadní běžné praxi převažovala výuka individuální. Učitel hovořil s jedním žákem, tomu kladl otázky, dával mu určitý úkol a ten pak kontroloval. Nemusíme dlouho váhat nad tím, že při zavedení školní docházky, se stávala tato praxe - při kvalitách a znalostech tehdejších učitelů - nejen neúnosná, ale i výrazně neekonomická. Bylo proto neméně

důležité, aby učitelé byli na novou praxi náležitě připraveni. Tomu měla sloužit Methodní kniha, kterou sepsal sám autor školské reformy Ignác Felbiger. Kniha vyšla již v roce 1775 v němčině, o dva roky později pak vyšlo její německo-české vydání. Poměrně zajímavé na něm bylo, že ani český, ani německý text nebyly v knize uváděny vcelku, ale vždy po jedné německé stránce následoval její český text.

Felbigerova Methodní kniha, pokud se podrobněji podíváme na její obsah, byla v mnohém poznamenána myšlenkami J. A. Komenského. Ty ovšem nebyly v době jejího vydání na našem území nijak příliš známy, protože Komenský platil v přísně katolické habsburské monarchii ještě za nepřijatelného protestanského emigranta. Felbiger učitelům tak zdůrazňoval nejen hromadné vyučování ve třídách, ale i metodický postup od lehčího k obtížnějšímu, od známého k neznámému, velký význam přikládal společnému čtení z učebnice, oceňoval přednášku (výklad) učitele a následný rozhovor s žáky o předneseném učivu. Mimořádnou předností knihy bylo to, že autor všechny pedagogické zásady popisoval značně podrobně a konkrétně.

Obecně je možno konstatovat, že Methodní kniha stála vysoko nad průměrem tehdejší pedagogické praxe a nebylo proto nijak náhodné, že prakticky po celou čtvrtinu století byla učitelům hlavním rádcem v praktické výuce i zdrojem základních teoretických poznatků. Problémem ovšem bylo, že při narůstajících počtech škol a učitelů ji ne všichni učitelé měli k dispozici. Mnozí se museli spokojovat s vlastními výpisky, případně si dělali poznámky, když jim byly zásady obsažené v Methodní knize interpretovány. Samozřejmě, že pak muselo docházet a také docházelo k nejrůznějším zkreslením a krátkým spojením. V roce 1789 byla proto vydána kniha s názvem Jádru methodní knihy. Učitelé pak byli upozorněni, že sice nadále mají studovat Methodní knihu, ale že při zkouškách jim znalosti z Jádra úplně postačí. Zajímavý je i fakt, že již tehdy se zcela oficiálně požadovalo, aby budoucím učitelům přednášející podle Methodní knihy přednesené učivo i prakticky ve výuce na vzorku žáků nebo přímo ve třídě předvedl. Úřady samozřejmě měly zájem na tom, aby se výuka v němčině, která byla oficiálním zemským jazykem, rozvíjela a rozšiřovala. Proto každého učitele, který vyučoval v němčině a jehož žáci vykazovali v ovládnutí německého jazyka pokrok, okázale odměňovaly¹⁰.

2.4.5 Povinná školní docházka

Všeobecný školní řád z roku 1774 je obecně vnímán i jako předpis, který v našich zemích zavádí povinnou šestiletou školní docházku. Prakticky

ve všech starších historických pracích (včetně oceňovaného a dosud nepřekonaného O. Kádnera) i v učebnicích dějepisu je povinná školní docházka s rokem 1774 spojována¹⁰.

2.4.6 Předválečné období a velkobystřická škola

Zatímco pokrok v oblasti techniky, dopravě a dokonce i v zemědělství šel po roce 1848 dopředu, ve školství byl daleko pomalejší postup, který se projevoval ve sféře kulturní a především školské, stále zde přežívaly zastaralé způsoby a praktiky. Bylo možné říci, že ve starých budovách učili staří učitelé zastaralé způsoby a praktiky. Tento stav bohužel mnohdy vyhovoval i jejich okolí, dokonce i rodičům, kteří školu viděli a to zvláště u odrostlejších dětí, jen jako zdržování od práce v domácnosti či výpomoci v hospodářství. Jiná situace nebyla ani ve Velké Bystřici, kde v přízemní budově se ve dvou učebnách tísnili desítky dětí. Například v roce 1857 bylo celkem 333 školou povinných dětí. O stavu školní budovy se v roce 1857 uvádělo, že je celkem dobrý, ale v roce 1864 se již prohlašuje, že budova školy není vhodná k opravě a ve zprávě, kterou podával farář Hájek, uváděl jako jediné řešení vybudování novostavby školy a zároveň zdůraznil, že není možné vycházet ze současného stavu, ale je třeba brát v úvahu budoucí zvýšené potřeby školy. Uplynulo však dalších pět let, než se obecní výbor usnesl o postavení nové školní budovy a znovu roku 1872 bylo rozhodnuto o postavení pětitřídní obecné školy s tím, že slovanská řeč má být řečí vyučovací. Teprve po tomto rozhodnutí dostaly události rychlejší spád a byla ustanovena komise, která měla vybrat stavební místo pro novou budovu školy. Byla prohlédnuta stará budova školy a dalších devět míst, aby komise zjistila, za jakých podmínek by majitelé byly ochotni pozemky a budovy odprodat. Nakonec komise rozhodla odkoupit budovu číslo 67 i s pozemkem. Současně byly schváleny plány na stavbu nové školy. Stavba školy byla zahájena 14. dubna 1873 a základní kámen byl slavnostně položen 21. dubna 1873. Obecní výbor se ve svém usnesení rozhodl následně odprodat starou budovu školy v dražbě. Výnos z dražby byl použit na pokrytí stavebních nákladů. Nová budova školy se slavnostně otevřela dne 9. listopadu 1874. Vyučování v nové budově začalo 1. prosince 1874². Od roku 1880 byly učitelským každoročně pořádány pěvecko-hudební zábavy a z výdělku bylo koupeno školní harmonium, hudební nástroje a noty, část pak byla věnována fondu „Dětské opatrovny“, který sbírkami při každé vhodné příležitosti vzrostl na 24 000 korun. Také bylo pamatováno na fond pro průmyslovou pokračovací školu, která byla zřízena roku 1910

a trvala do 1934¹. Celkový počet dětí neklesal pod 300, z nichž 2/3 byly velkobystřické děti a zbytek děti z přískolených obcí. I když v té době ne všechny děti chodily pravidelně do školy a i přesto bylo zřejmé, že rozšíření z dosavadní dvoutřídní školy na pětitřídní mělo své opodstatnění.

V téže době se některé okolní obce rozhodly zřídit si vlastní školu a tak se počet dětí ve velkobystřické škole do školního roku 1873/1874 snížil na 218. Tento stav se dlouho neudržel a již roku 1880 počet dětí opět překročil 300. Po pěti letech provozu školy musel být pan řídící Widermann nucen konstatovat, že budova školy do které bylo školního roku 1884/1885 zapsáno 340 žáků, současnému počtu dětí naprosto nevyhovuje. Učitelé a především řídící Widermann často poukazovali na tuto neudržitelnou situaci, takže jednání o ní bylo častým tématem v zasedáních obecního výboru, rady, zastupitelstva a konečně i v mnoha soukromých hovorech. Výsledkem bylo rozhodnutí vyřešit celý problém zřízením měšťanské školy, o jejíž povolení požádala místní školní rada v březnu 1891 zemskou školní radu v Brně².

Obrázek č. 6: Masarykova měšťanská škola
(fotogalerie Masarykova Základní Škola)

2.4.7 Měšťanská škola ve Velká Bystřici

Zemská školní rada v Brně povolila od školního roku 1892/1893 otevřít první ročník měšťanské školy. Velká Bystřice se tímto stala první školou v okrese Olomouc,

v níž byl tento typ školy zaveden. Bylo nutné ovšem novou školu někde umístit a tak bylo rozhodnuto o přístavbě ke stávající obecné škole. S pracemi se započalo v červnu s tím, že do začátku nového školního roku musí být přístavba dokončena a připravena k vyučování. Proti předpokladu bylo nutno provést další práce a tak se dokončení nové přístavby protáhlo o 14 dní a s vyučováním se v obecné škole začalo 14. září 1891. Měšťanská škola po všech potřebných vnitřních úpravách otevřela 24. července 1892, kdy se konalo slavnostní zahájení nových učeben a místností měšťanské školy. Do první třídy bylo tehdy zapsáno na 50 dětí (35 z Velké Bystřice, zbytek z Přáslavic, Bukovan, Droždína, Svěsedlic a i ze vzdálenějších obcí jako je Lutín, Štěpánov, Rataje). V následujícím roce byla otevřena druhá třída a v dalším i třetí. K úplnému vybavení školy chyběla jen tělocvična, jejíž stavba byla zahájena v roce 1906 a dokončena v říjnu 1907².

2.4.8 Školský obvod velkobystřické školy

Do obvodu velkobystřické školy patřily na počátku osmdesátých let 18. století i děti z Bukovan, Bystrovan, Mrskles, Lošova, Posluchova, Přáslavic a Svěsedlic. Do velkobystřické školy mnohdy docházely i děti z Hluboček, avšak od roku 1787 měli již vlastního učitele. Podobně tomu bylo i Mrsklesích, kde ale tamější učitel vyučoval děti pouze ve věku od šesti do 8-9 let a starší děti musely navštěvovat velkobystřickou školu. V poměrně velmi rozsáhlém obvodu velkobystřické školy bylo v té době nejméně 200 dětí, které měli tuto školu navštěvovat. Dosavadní budova školy však tomu prostorově neodpovídala a proto již roku 1782 obec rozhodla, že budovu rozšíří přístavbou z nepálených cihel a rozpočet na budovu byl stanoven na 322 zl. 36 kr²⁴. Stavební úpravy spojené s rozšířením školní budovy byly dokončeny roku 1785 a už roku 1787 se ukázalo, že tyto úpravy byly nedostačující, protože v obvodu velkobystřické školy bylo 241 dětí školního věku. Z archivních dokumentů je však patrné, že pravidelně navštěvovalo školu pouze 49 žáků²⁵. Z jednání, které roku 1787 proběhlo mezi obcí a vrchností, je patrné, že zástupci obou stran došli k závěru: další přístavba je nemožná, a proto je potřebné zauvažovat o novém pozemku na koupi a stavbu nové školy. Pro stavbu byl nalezen vhodný pozemek v tzv. špitální zahradě. Vrchnostenský úřad se zavázal dodat stavební materiál a zaplatit náklady spojené se stavbou. Obec měla zajistit pracovníky a dovoz materiálu. Pro zmenšení nákladů bylo současně rozhodnuto, aby budova staré školy byla prodána a získaná finanční hotovost byla použita na stavbu nové školní budovy. Následujícího

roku si prohlédl starou budovu školy i krajský školní komisař, který ji rovněž shledal za nevhodnou a pro daný obvod a počet žáků zcela nedostatečnou. Zároveň uznal nutnost stavby nové budovy a nato krajský úřad nařídil, aby v nové budově školy byly dvě učebny a byt nejen pro stávajícího učitele, ale i s případným obydlím pro učitelského pomocníka²⁶.

Stavba nové budovy byla zahájena roku 1788, a ještě téhož roku byla dokončena. Do nové školy stojící nedaleko kostela a téměř uprostřed městečka, docházelo v roce 1807 kromě velkobystřických dětí i děti z Přáslavic, Svěsedlic, Bystrovan, Bukovan a z Kocourovce. Společně se zde učily chlapci i dívky a vyučovacím jazykem byla čeština a němčina. Školní obvod se měnil jen málokdy, ale roku 1842 byly k Velké Bystřici ještě přiškoleny Doloplazy a následujícího roku se uvádějí i Mrsklesy a Mariánské Údolí. Počet školou povinných dětí neustále rostl a s tím rostl i počet dětí skutečně pravidelně navštěvující školu. Jestliže v roce 1787 bylo dětí 241 a pravidelně navštěvujících bylo 49, v roce 1843 z celkového počtu dětí 308 skutečně do školy chodilo 281 v letním období a v zimním období 267 dětí².

2.5 Meziválečné školství

První světová válka silně prohloubila pocity sociální a národnostní nespravedlnosti, zradikalizovala myšlení a cítění širokých vrstev a v mnoha směrech ho naklonila až k sociální utopii. Po skončení války velká část českých učitelů očekávala rychlé změny ve školské politice nového státu. Školství se stalo důležitou součástí společenského zápasu o upevnění vnitropolitické struktury Československé republiky, jejího legislativního ukotvení¹¹.

2.5.1 Školská reforma

Před školskou reformou stály minimálně tři základní úkoly. První úkol zahrnoval řešení otázky vztahu českého školství a školství národnostních menšin. Druhý úkol měl řešit postavení náboženské výchovy na státních školách. Třetí úkol byl neméně obtížný, týkal se sociálního i profesního postavení učitelů a jejich vysokoškolské přípravy. Prvním krokem legislativního opatření bylo posílení struktury českých škol, především ve smíšených národnostních oblastech. Vznikl Zákon o menšinových školách, který umožňoval vznik nových škol v každé obci, kde žilo alespoň 40 dětí české národnosti. Na základě úpravy zákona z dubna 1920 přešly

menšinové školy (české i německé) pod kontrolu státu. Dozor nad nimi přebraly školské výbory, nejprve volené, později jmenované. Proti rozšiřování českých menšinových škol ve smíšených oblastech republiky sílil odpor, zvláště ze strany německého obyvatelstva a jeho politické reprezentace. Jejich protesty se stupňovaly, až vyústily ve formulaci požadavku na vytvoření „školské a kulturní autonomie“. Tuto vážnou společenskou situaci zčásti řešil zákon o služebním slibu učitelstva obecných a měšťanských škol. Ve svých důsledcích měl však represivní účinek, šel až tak daleko, že ten kdo se slibem nesouhlasil, pozbyl učitelské místo a nárok na plat. Neméně závažné napětí vzniklo mezi státní mocí a katolickou církví. Jablkem sváru se stala vládní koncepce bezkonfesijní státní školy, bez církevního vlivu a náboženské výchovy¹¹.

2.5.2 Vznik Československa a jeho vliv na velkobystřické školství

Vznik Československa byl přivítán téměř čistě českou obcí s velkým nadšením. Oficiální oslava se konala 30. října 1918, škola stála v jejím popředí a vedle velkobystřického starosty Hořínka měl projev i ředitel měšťanské školy pan Jan Pospíšil. Velmi brzy vznikly národnostní problémy, které souviseli s tím, že Velká Bystřice ležela na samém okraji převážně německé oblasti. Šlo především o Mrsklesy (Nirklowitz) a s Mariánské Údolí (Mariental). V roce 1910 se v Mariánském Údolí k české řeči přihlásilo 115 obyvatel a k německé 628 obyvatel. Do konce roku 1872 byly přitom obce přiškoleny i přiřaženy k Velké Bystřici. V únoru roku 1919 vyzvalo okresní hejtmanství v Olomouci německou obecní správu v Mrsklesích k rezignaci. Ta odmítla, načež okresní hejtmanství obecní správu rozpustilo a jmenovalo ke správě obce Aloise Koše, ten pak vedl obec se správní komisí, která měla pět Čechů a čtyři Němce. Mrsklesy a Mariánské Údolí si podaly žádost o sloučení s Velkou Bystřicí a v dubnu roku 1919 byly obce sloučeny³. Tento rok přinesl velkou možnost rozvoje velkobystřického školství v národnostně smíšených osadách Mrsklesích a Mariánském Údolí, a to především zásluhou Národní jednoty pro Východní Moravu. Ta již v roce 1919 uzavřela s firmou Mora Moravia v Mariánském Údolí smlouvu o pronájmu domu, ten byl rychle opraven a tak vyučování v místní obecné škole mohlo být 1. 4. 1919 zahájeno. V Mrsklesích byla do roku 1919 škola pouze německá jednotřídní obecná škola, probíhalo jednání o zřízení české školy ve stejné době.

Obrázek č. 7: učebna
(fotogalerie Masarykova Základní škola)

Počet škol v samotné Velké Bystřici byl rozšířen roku 1920, kdy Národní jednota zřídila i veřejnou mateřskou školu. I nadále zde byla kromě obecné i měšťanská škola, která byla v roce 1921 přeměněna na smíšenou, ovšem stále byla pouze trojtřídní. V roce 1925 obecní zastupitelstvo požádalo o zřízení čtvrté třídy, protože žáci odcházející do čtvrtých tříd olomouckých měšťanek a tyto měšťanky je odmítaly přijmout. Rostoucí počet žáků donutil obecní zastupitelstvo k rozhodnutí vystavět budovu pro měšťanskou školu. V srpnu 1931 byly schváleny stavební plány a v roce 1933 byla zahájena samotná stavba. K slavnostnímu otevření budovy školy a zahájení vyučování v ní, bylo využito patnáctého výročí vzniku republiky a tak 28. října 1933 byla uspořádána slavnost, která byla spojená se setkáním absolventů a bývalých žáků měšťanské školy, kteří vyslechli slavnostní projevy a prohlédli si novou budovu školy. Do nové budovy se přestěhovala měšťanská škola ještě roku 1933 a budovu obecní školy opustila. I nadále je však spojovala společná správa. O zavedení čtvrté třídy se jednalo již několik let, až roku 1935 byla konečně zřízena i čtvrtá třída. Roku 1937 byly obě školy osamostatněny². Ředitelem měšťanské školy se po odchodu do důchodu Jana Pospíšila, roku 1920 stal Jan Schenk, od roku 1936 Jindřich Rob a od roku 1938 František Mikulka, obecnou školu řídil od roku 1937 Václav Šulc³. Další vývoj místních menšinových škol byl až do roku 1938 poměrně rozdílný. Výrazně vzrostl počet žáků státní menšinové školy v Mariánském Údolí, do níž chodilo ve dvacátých letech až 75 žáků, mimo jiné

i z německých obcí Hluboček, Hrubé vody a z Posluchova. V roce 1929 byla zřízena česká menšinová škola i v Hrubé Vodě, takže počet žáků navštěvující školu v Mariánském Údolí poklesl. Ve třicátých letech se pohyboval mezi 50 a 67 žáky. Ve školním roce 1936/1937 byla otevřena expozitura této školy v Hlubočkách a v červnu roku 1937 byla slavnostně otevřena její budova. Přestože škola v Mariánském Údolí dostávala dotace od ministerstva školství a od národní osvěty, žádal několikrát správce školy B. Mádr o podporu obecní zastupitelstvo ve Velké Bystřici. Jak již v roce 1919 uváděl, že nemůže poskytovat podporu chudým žákům a rozšiřovat školní pomůcky. Tehdy německý strojírenský podnik Moravia místní školu nepodporoval, neboť škola byla založena proti její vůli. Podporovala pouze mateřskou školu, kam chodily i německé děti. Zřízení českých menšinových škol v Mariánském Údolí a v Mrsklesích bylo odrazem českých národních aktivit typických na národnostně smíšených územích³.

2.5.3 Náboženská výchova

Již v listopadu 1918 byla zrušena povinná účast žáků na náboženských úkonech a cvičeních a rovněž dozor učitelů byl při náboženských obřadech zcela dobrovolný. Spor se prohloubil, když v květnu 1919 vyšlo ministerské nařízení, které vyzývalo státní školy k odstranění náboženské výzdoby a symbolů ze školních budov. Výnos vyvolal třenicemi mezi nekonfesní částí učitelů s nábožensky založenými rodiči a velké části veřejnosti. Na několika místech státu došlo k demonstracím proti tzv. Habrmanovým školským zákonům, zvláště silné protesty byly v katolických oblastech Moravy. Protikatolické nálady postupně zeslábly, zvláště když došlo k dohodě vládnoucích politických stran a pružnější politice křesťansko - sociální strany (později strany lidové vedené J. Šrámkem). Služba na státních školách byla považována za „veřejnou službu“, kterou mohl vykonávat každý občan s příslušným vzděláním, bez ohledu na náboženské vyznání. Definitivně byly tímto zákonným opatřením zrušeny povinné dohledy ředitelů a učitelů při náboženských obřadech žáků, celibát učitelek aj¹¹.

2.5.3 Školský zákon

V červenci 1922 vyšel dlouho očekávaný školský zákon tzv. malý školský zákon, který přinesl významné změny, ustanovil osmiletou školní docházku, vymezil povinné učební předměty na obecných a občanských (měšťanských) školách, stanovil vyučovací jazyk, zprostil žáky bez vyznání povinnosti účastnit se povinného náboženství a přinesl řadu

dalších dílčích změn. Ve smíšených oblastech to byly děti českých úředníků, policistů, soudců, učitelů, vojáků atd. Termín „menšinová škola“ podle zákonů z let 1919-1920 byl později považován za nesprávný, zejména z hlediska ústavního výkladu národnostních menšin v první republice. Jejich zástupci se obrátili na rakouský parlament, na základě mezinárodní smlouvy je však rakouská vláda musela z parlamentu vyhostit. Praxi při zakládání českých menšinových škol kritizoval filozof Emanuel Rádi v knize *Válka s Němci*. Do Prahy odjela velká delegace z celé Moravy, kterou vedl J. Šrámek. Neudržitelné se však staly sociální podmínky učitelů. Pod hrozbou učitelské stávky vláda přijala tzv. paritní zákon, který zrovnoprávňoval učitele s ostatními státními zaměstnanci. Na mnoha místech státu nedošlo ke zvýšení platů učitelů, protože paritní zákon nebyl důsledně dodržován, sociální problémy učitelů zůstaly nedořešeny¹¹.

2.5.4 Školská politika

Problematika českého školství po roce 1918 patřila mezi velmi citlivé oblasti společenského života. Soupeření politických stran bylo nelítostné. Připomeňme si, že během dvacetileté existence Československé republiky se vystříдалo osmnáct vlád. První ministr školství a národní osvěty G. Habrman, zkušený poslanec Říšské rady od roku 1907, se za války sblížil s T. G. Masarykem, ve své ministerské funkci usiloval především o prosazení koncepce „světské“ školy. Ale již v letech 1920-1921, v krajně vypjaté společenské situaci, se stal ministrem školství a osvěty J. Šusta, významný profesor historie na Karlově universitě. Za necelý rok ho vystřídal Vávro Šrobár, zásadní odpůrce slovenského klerikalismu a propagátor čechoslovakismu. Rok na to, v době založení Pedagogického semináře Masarykovy university (ve školním roce 1922/1923) vede již ministerstvo školství a osvěty Rudolf Bechyně, sociálnědemokratický politik, zásadní odpůrce komunistické ideologie. Od roku 1925 se postupně v ministerském křesle vystřídali Otakar Srdínko, agrární politik, profesor KU, histolog a embryolog, organizátor českého vysokého školství, dále Jan Krčmář právník, profesor UK, Milan Hodža předák slovenské agrární strany, odpůrce slovenského separatismu, Emil Franke spisovatel, překladatel a politik české strany socialistické, spolupracovník Eduarda Beneše a méně známý Engelbert Šubert. Snad nejbliže k uskutečnění školské reformy měl ministr školství z let 1929-1934, slovenský sociálnědemokratický politik, čechoslovakista, Ivan Dérer. Z tohoto krátkého pohledu do dějin lze vidět, jak důležitou součástí prvorepublikového společenského života byla

školská politika. Výzvy k radikální školské reformě se staly předmětem politického zápasu. S. Hessen charakterizoval prvorepublikovou školskou politiku takto: „Korporativní demokracie se tu osvědčila jako strážkyně tradice a jako faktor tlumící nežli jako nositel pokroku". A tak po vzniku první republiky vznikla paradoxní situace, školská politika nového státu si ještě po dobu deseti let podržela základní znaky minulé monarchie. Obrat ve vývoji školství přece jenom nastal. Nerozhodný a opatrný přístup ke školní reformě „shora" byl jednou z příčin, proč se reforma začala prosazovat „zdola", především v rámci hnutí pokusných škol¹¹.

2.5.5 Osmiletá školní docházka

V roce 1869 byla zavedena nový školským zákonem osmiletá školní docházka (doté doby pouze šestiletá) ale především se školy začaly vymaňovat z područí církve, její dozor zůstal pouze nad výukou náboženství. V té době se školy začaly plně podřízovat státnímu dozoru a byli ustanoveni školní inspektoři. Zároveň byly zavedeny nové vyučovací předměty, jako byl zeměpis, přírodopis, přírodopyt, dějepis, zpěv, kreslení a v neposlední řadě i tělocvik). Do roku 1870 byla návštěva školy dobrovolná a tak není divu, že děti do školy nechodily a ničemu se nenaučily. Je nutno podotknout, že kdo chtěl, do školy své děti posílal a také je nechával doma vzdělávat. V té době byly velmi oblíbené různé spolky a velkobystřický čtenářský spolek Lidumil patřil ve své době i mezi vzdělávací¹.

2.5.6 Velkobystřická škola v poválečném období

Charakteristickým znakem padesátých let minulého století byla ideologizace školy v komunistickém duchu. Ze školy bylo odstraněno náboženství, které se stalo nepovinným předmětem. Školy v poválečném období započaly novou etapu vývoje, neboť málokteré instituce pociťovali násilí okupantů tak těžce jako školy. Do roku 1948 (do vydání nového školského zákona) byly v obci obecná škola a újezdní měšťanská škola s 6. - 8. ročníkem, k nimž byl přiřazen i dobrovolný jednorozční učební kurz, v roce 1947 byl újezd rozšířen o Hlubočky, Hrubou vodu a Domašov. Od roku 1948 do 1953 byla v obci národní škola s 1. - 5. ročníkem a střední škola s 6. - 9. ročníkem, které podle dílčí reformy z roku 1953 splynuly v jednotnou osmiletou střední školu pod jedním ředitelstvím.

Po 1. 9. 1959 pak byla změněna novou úpravou v základní devítiletou školu, která byla až do roku 1989. O počtu žáků ve vybraných obdobích vypovídá následující tabulka:

školní rok	počet žáků	počet tříd	počet učitelů	typ školy
1945/46	500	6	6	obecná škola
		9	15	újezdní měšťanská škola
1950/51	574	6	6	škola národní
		9	12	střední škola
1955/56	511	17	21	osmiletá střední škola
1960/61	613	21	27	základní devítiletá škola
1965/66	597	20	27	základní devítiletá škola
1968/69	536	18	27	základní devítiletá škola
1972/73	499	18	24	základní devítiletá škola

Tabulka č.1: Počty žáků velkobystřické školy²

V příjemnějších mimoškolních aktivitách škola dosahovala pozoruhodných výsledků, a to v mnoha úsecích svého působení. Žáci byli úspěšní v recitačních soutěžích a např. v roce 1960 získali pod vedením pana učitele Jana Kanyzy a paní učitelky Nádvořníkové krásné 3. místo v recitační soutěži „Wolkrův Prostějov“. Z venkovských souborů se dokonce umístili na prvním místě. Oblibu si vybudoval i rytmičko - taneční a recitační kroužek, který se v roce 1968 v okresní soutěži STM umístil na druhém místě².

Úspěchů dosahovala škola i na poli sportovním a tak např. v roce 1970 vyhrála okresní soutěž mezi venkovskými školami a získala putovní pohár - 1. cenu ÚV Svazu družstevních rolníků².

Charakteristickým znakem tohoto období byla také skutečnost, že učitelé a žáci byly zatěžováni dalšími mimoškolními aktivitami, z nichž nejčastější byly brigády, ať již na pozemcích místního zemědělského družstva, které by se bez pomoci školní mládeže neobešlo. Nejčastěji se jednalo o výsadbu lesních stromků, a to i mimo obec a dále pomoc při sklizni chmele. Charakteristický pro tu dobu byl také rozhodující podíl školy na sběru odpadových surovin nebo léčivých rostlin³.

Zásluhou obětavých rodičů ze SRPŠ byl pro žáky zřízen v Domašově nad Bystřicí letní tábor. V Domašově byl tři roky a poté byl od roku 1959 do roku 1967 přesunut do Prostřední Bečvy v Beskydech. Tento tábor byl po řadu let místem odpočinku a zábavy².

3 Současnost – Město Velká Bystřice

Díky své poloze a dosahu mnoha významných turistických cílů je Velká Bystřice atraktivní destinací pro všechny věkové kategorie, vyznavače různých způsobů trávení volného času a zejména pro rodiny s dětmi. Město Velká Bystřice nabízí možnost strávit příjemné chvíle v klidné destinaci na dohled jednoho z nekrásnějších měst České republiky a možná i Evropy, vyrazit po atraktivní síti turistických nebo cyklistických stezek za poznáním památek či úžasné přírodní scenérie, vychutnat si místní gastronomické speciality anebo využít bohaté nabídky kulturních akcí regionu. To vše a mnohem více pro všechny věkové kategorie a vyznavače různých způsobů trávení volného času. Mezi dlouhodobé cíle města patří co největší zpřístupnění malebného údolí řeky Bystřice pro cykloturistiku. Do konce roku 2014 byl vybudován nový jednokilometrový úsek cyklostezky „za konírnou“, který se napojil na stávající cyklostezku v místní lokalitě Burk.

Významným přínosem pro rozvoj turistického a společenského ruchu je i dokončení rekonstrukce interiérů a technického zázemí nejvýznamnější městské stavby Hotelu Zámek. Revitalizovaná budova má ekologické vytápění z obnovitelných zdrojů a vnitřní společné prostory vylepšují po architektonické i designové stránce.

Nabídka velkobystřického cestovního ruchu je po delší dobu postavena na uceleném folklorním pásmu "Hanácký rok v Bystřici", které v průběhu celého roku oživuje tradice venkovského života na Hané. V roce 2013 nově přibyl turistický produkt "Bystřice napříč žánry". Ten návštěvníkům všech generací nabízí hudební festivaly ve stylu country nebo rocku, koncerty vážné hudby, umělecké výstavy, divadelní představení nebo cykloturistické akce.

3.1 Zastupitelé, rada města a jeho obyvatelé

Město má patnáctičlenné zastupitelstvo, které vzešlo z voleb konajících se v červnu roku 2014. Podle trendu České republiky, zasedají i zde převážně zástupci místních sdružení podporující rozvoj města. Podle dostupné statistiky mělo město ke konci roku 2014 3 138 stálých obyvatel²².

3.2 Ekonomický pohled na hospodaření města

Z pohledu do rozpočtu města pro rok 2014, mělo město v plánu hospodařit s rozpočtovými příjmy ve výši 82 609 000 Kč. V rozpočtu se počítá mimo jiné s podporou Masarykovy Základní školy ve výši 4 967 000 Kč a kulturní spolky plánuje podpořit ve výši 2 810 000 Kč. Z rekonstrukce historie jde vidět, že město většinou hospodaří s vyrovnaným rozpočtem a vzhledem k politickému složení zastupitelstva se snaží hojně využívat dotační programy pro podporu města²².

3.3. Velkobystřické spolky po roce 1918

Počet velkobystřických spolků v období 1918 až 1938 ještě vzrostl, některé přeživali z doby před 1918 a to například čtenářský spolek Lidumil, který zanikl až v roce 1951, Řemeslnicko-čtenářský spolek vzájemně podporující spolek Svornost, Dělnická beseda, která také zanikla 1951, Sbor dobrovolných hasičů, Národní jednota, která byla pojátkem všech místních spolků, Dělnická tělocvičná jednota. Další spolky byly založeny až po vzniku republiky. Přes velké množství spolků byly pro obec nejdůležitějšími a nejagilnějšími Národní jednota Sokol a Jednota divadelních ochotníků.

➤ Folklórní soubor Haná

Soubor Haná nevznikl ve Velké Bystřici náhodou. V obci učila po mnoho let paní Anna Schwarzová, která propagovala lidové tance a písničky a nacvičovala s dětmi pořady na Dožínky. V roce 1975 napsala pro místní ochotníky Hanáckou svatbu, která byla uvedena na oslavách 700 let od založení obce. Mladí lidé, kteří tančili na oslavách, měli chuť do další práce a tak s nimi nacvičovala dál ty tance, které znala. Později přesvědčila ke spolupráci choreografa a propagátora lidových písní a tanců, neúnavného a nezištného člověka MVDr. Aloise Běhala, který v podstatě oživil hanácký folklór v okresech Přerova Olomouc. Pod jeho vedením soubor postupoval na pomyslném žebříčku od nácvičku těch nejjednodušších tanečků, až k choreograficky velmi zdařilým tancům. Díky podpoře předsedy Osvětové besedy pana Antonína Nakládala soubor nacvičoval na jejich sále, ale dveře do místních podniků zůstávali zavřené. Po dvou letech neúspěšného hledání se stalo zřizovatelem Folklórního souboru Haná,

Zemědělské družstvo Velká Bystřice a tak díky tehdejšímu předsedovi panu Zichovi, měl soubor konečně střechu nad hlavou.

V této době se sešel v souboru kolektiv mladých a zapálených lidí, kteří měli chuť pracovat, a zároveň i jejich taneční výraz byl na velmi dobré úrovni. Ve svém amatérském projevu došel na hranici svých možností, avšak stále chyběl profesionální choreograf. Paní spisovatelka Helena Lisická slíbila pomoc a napsala pro soubor scénář k Pochovávaní basy, Dožaté, Maškarám a získala ke spolupráci PhDr. Jaromíra Borovičku, který soubor naučil základům zpěvu, PhDr. Zdeňka Grasseho, který souboru aranžoval některá pásma a choreografa olomouckého divadla - pana Jiřího Čada. Pan Jiří Čada je absolvent Státní konzervatoře Brno, kde vystudoval lidový tanec, člen Úlehlova slováckého souboru. Po studiích působil několik roků v uměleckém souboru v Bratislavě a později se vrátil zpět na rodnou Hanou. Zde působil po mnoho let jako sólista baletu, herec a choreograf Hudebního divadla v Olomouci.

Obrázek č. 8: Folklorní soubor Haná
(fotogalerie souboru)

Od okamžiku, kdy do souboru přišla paní Helena Lisická a pan Jiří Čada, byly vytvořeny všechny předpoklady pro jeho rychlý start vzhůru, mezi ty nejlepší soubory nejen našeho regionu. V této době se také stabilizoval taneční kolektiv, jehož jádro se v souboru udrželo až do dnešní doby. Bronislava Millá převzala po paní Anně

Schwarzové starost o kroje, vzorně vede kroniku a v roce 1983 založila dětský soubor Slaměnky. Paní Helena Lisická se postarala o zúročení celé společné práce. Jako úspěšná spisovatelka historických románů má zkušenosti s vyhledáváním starých pramenů v archívech a tak se jí podařilo zaměřit činnost souboru na region Lipenského Záhoří. Její zásluhou se souboru podařilo nacvičit s paní Jelínkovou ze Strážnice a Oldřiškou Čočkovou z Veselíčka pásmo nádherných špicpolek, které byly s velkým úspěchem předvedeny na Mezinárodním folklórním festivalu ve Strážnici v roce 1986. Byla to pro soubor první Strážnice, a proto byla pro všechny zúčastněné ohromným zážitkem. A jak se zvyšovala úroveň souboru, tak se zlepšovala i podpora ze strany družstva. V roce 1986 se soubor také představil na velkobystřických dožinkách i s novým dětským souborem Krušpánek, s půvabným pásmem "Hrajeme si". Pod společným vedením Lenky Langerové a Evy Kadalové pracuje tento soubor dodnes. Úroveň souboru Haná se neustále zvyšuje a soubor "vyzrává" i ve svém uměleckém projevu. Jednotliví tanečníci se vyhraňují a choreograf jim píše role tzv. na míru... Snad nejlépe to charakterizoval pan Jiří Čada slovy: „Drámo (drama) se dělá samo, ale udělat srandu je strašná dřina“.

V dalších letech sledovala paní Helena Lisická dění v souboru jen z povzdálí. Věnovala se intenzivně práci na svém novém románu, založila novou bystřickou tradici přehlídek s názvem Lidový rok, iniciovala školení záhorských tanců pro soubory hanáckého regionu, prováděla terénní sběr folklorního materiálu na Záhoří a organizovala každoroční celostátní konferenci o Hané. V roce 1991 definitivně skončilo její působení v dospělém souboru, nadále však spolupracovala s dětským souborem Slaměnky. Folklórní soubor Haná se zařadil mezi nejznámější v naší republice a je pravidelně zván na mnoho festivalů. V roce 1992 to byla opět Strážnice, kde soubor účinkoval v pořadu "Všichni tam musíme" parodující rozdělení naší republiky. V tomto pořadu účinkovaly jen čtyři soubory, které se poprvé sešly na generálce a pod vedením režisérů PhDr. Pavla Popelky a PhDr. Martina Luthera vytvořily pořad, který získal cenu festivalu. Byl to první netradiční folklorní pořad ve Strážnici, který byl diváky přijat velmi spontánně a nadšeně. Soubor se účastnil festivalu ve švýcarském Neuchatelu a to s velkým úspěchem, ve starobylém Binissalemu na Mallorce na vinobraní. Na tuto slavnost se sjeli obyvatelé celého ostrova a vytvořili velice vnímavé publikum, bezprostředně reagující na české lidové písně a tance. Od roku 1993 se ve Velké Bystřici pořádá Hanácký bál, který společně připravují všechny folklórní soubory olomouckého okresu¹⁷.

➤ Čekanka

Tato folklorní přípravka pracuje od r. 2004 a je součástí folklorního souboru Haná Velká Bystřice. Děti ve věku 5 až 8 let v Čekance pobývají většinou 2 až 3 roky, během kterých se učí hanácké písničky, říkadla a tanečky, poté postupují do souboru Krušpánek. Výsledky svého snažení předvádí Čekanka obecnstvu v krátkých pásmech o Vánocích, na Masopustu, na vánočním a velikonočním jarmarku ve škole, na Slavnosti kroje a na Lidovém roku ve Velké Bystřici. Vystoupení Čekanky doprovází zpravidla muzika Krušpánek pod vedením Lenky Černínové, na Slavnosti kroje hrává muzika Strunky¹⁷.

Obrázek č. 9: Čekanka
(fotogalerie souboru)

➤ Krušpánek

Na začátku tohoto uskupení bylo přání několika maminek ze souboru Haná naučit něco milého své děti a předvést je divákům. Prvním vystoupením tak byly Dožínky ve Velké Bystřici v roce 1986. Všechny děti byly tenkrát ve věku 2 - 6 roků a jejich vystoupení mělo velký úspěch. Tím to všechno začalo. V práci s dětmi pokračovaly Eva Kadalová,

Lenka Langerová a Zdena Malinková, která doprovázela děti na harmoniku. V roce 1995 byla harmonika nahrazena dětskou muzikou složenou z členů Krušpánku. Nyní soubor doprovází muzika Kanafaska pod vedením Víta Langerera a pod vedením Lenky Černínové pilně nacvičuje nová dětská muzika složená opět z dětí našeho souboru a měla svou premiéru již na vánočním vystoupení v roce 2007¹⁷.

➤ Kanafaska

Kanafaska vznikla na začátku roku 2004 a první půlrok své existence se věnovala pouze tancům jihoamerického Country. První hanácké pásmo děti představily na Lidovém roku 2004 a už za deset měsíců slavily úspěch na celostátní přehlídce dětských souborů v Jihlavě. Přitom kromě několika děvčat, která do Kanafasky přešla z věkově mladšího souboru Krušpánek, byli ostatní členové souboru folklorními „nováčky“. V současné době v souboru tančí část zakládajících členů, kteří se souborem dospěli. Soubor vystupuje pravidelně ve Velké Bystřici na festivalu Lidový rok, Štěpánském koledování a účastní se masopustní obchůzky. Spolupracuje také na dalších kulturních a společenských akcích pořádaných ve Velké Bystřici. Představil se ve Slovinsku, v Polsku na „Českém dni“ v Krakově a na mezinárodním festivalu „Z daleka i z blízka“ v Czenstochove a na velkém mezinárodním festivalu v Rakousku, kterého se zúčastnily soubory z třiatvace ti zemí Evropy. Do Rakouska se soubor podíval znovu v roce 2008 a 2012, konkrétně do městečka Pöls na festival pořádaný mezinárodní folklórní organizací C.I.O.F.F. Soubor má vlastní cimbálovou muziku, primáškou je Marie Štouračová, pásma pro děti choreograficky připravují Lenka a Vít Langerovi a nacvičují pod vedením Víta Langerera. Nejstarší děti mohou z Krušpánku přejít do souboru Kanafaska pokračovat v souboru až do dospělosti¹⁷.

➤ Mladá Haná

Soubor Mladá Haná vznikl v roce 1996 jako příprava souboru Haná Velká Bystřice. Tato myšlenka napadla Josefa Langerera, když viděl nadšence ze Samotišek, kteří si nazkoušeli Moravskou besedu na Hody v Samotiškách. Protože mladých lidí, kteří chtěli tancovat, bylo v té době dostatek, založil Josef Langer příprava. Byli v ní především ti, kteří odrostli dětským souborům Slaměnky a Krušpánek. Jako strategický tah pro nalákání více členů byl nácvik country tanců. To se mladým zalíbilo, a protože se chtěli učit stále nové věci, začaly se nacvičovat i hanácké tance. Josef Langer potom

pro přípravku postavil kromě této, ještě i několik dalších choreografií, jako Kopecky hodine a Veseličko. Protože jeho pracovní vytížení a starosti s „dospělým souborem“ byly značné, předal vedení nácviku Janě a Robertu Šolcovi. Jana Šolcová se také stará o krojovou základnu tohoto souboru. Další programy už s nimi sestavil pan Jiří Čada a byly to Ovečky, Šefci, Na Štěpána není pána, Hôsaři, Šmigrust. To už vystupovala příprava jako samostatný soubor, který pracuje pod hlavičkou souboru Haná. Dále má soubor Mladá Haná ve svém repertoáru i choreografie Roberta Šolce Cestou k muzice a vánoční taneční pásma Pečení koláče. Mladá Haná se účastní festivalů u nás i v zahraničí. V Česku je to především Lidový rok ve Velké Bystřici, Záhorské slavnosti v Lipníku nad Bečvou a Prostějovské slavnosti. V roce 2003 pan Miloš Vršecký sestavil folklorní pořad Zrcadlení, do kterého si pozval kromě souborů Gaudeamus z Prahy a Ondřejnica ze Staré Vsi také soubor Haná a Mladá Haná. Tento pořad proběhl v divadle U Hasičů. V zahraničí navštívila Mladá Haná Itálii, kde se zúčastnila mezinárodního festivalu v italské Atině. Kromě souboru Haná zde vystupovaly soubory z afrického Toga a Djibouti, Gruzie, Mexika, Argentiny, Číny, Sicílie a Sardinie. A že se tam soubory Hané líbily, o tom svědčí i pozvání do Mexika a Gruzie a následná návštěva italského souboru Valle di Comino ve Velké Bystřici na Lidovém roku. Dalším úspěšným zájezdem byla účast na Mezinárodním folklorním festivalu v Mariboru ve Slovinsku.

Mladá Haná se snaží obnovovat již takřka zapomenutý region Lipenského Záhoří, v poslední době spolupracuje se Záhorskou muzikou, kterou vede Zuzana Gregorovičová. Ta upravuje i po hudební stránce pásma Mladé Hané¹⁷.

➤ Základní umělecká škola „Žerotín“ Olomouc, při MZŠ

Pobočka ve Velké Bystřici je hodnocena jako nejlepší pobočka ZUŠ „Žerotín“ Olomouc, a to díky výborným kantorům a šikovným velkobystřickým bystřickým dětem. V roce 2009/2010 došlo ke změnám na postech vyučujícího kytary a hudební nauky. Velkobystřická ZUŠ dostala skvělou náhradu pana profesora Miroslava Malinu, který současně učí na církevní konzervatoři v Olomouci. Paní učitelka Hana Hrdová je od začátku letošního školního roku v důchodu. Učí na částečný úvazek 3 dny v týdnu a to jen zobcové flétny. Žáky hrající na klavír od ní převzala paní učitelka Zuzana Fojtíková.

Ve zdejší ZUŠ je v současnosti celkem 45 žáků:

➤ hra na zobcovou flétnu 20 žáků

- hra na klavír 10 žáků
- hra na kytaru 8 žáků
- hra na housle 7 žáků

Škola pořádá pravidelná vystoupení na Zámku ve Velké Bystřici: Vánoční koncert a Závěrečný koncert na konci školního roku, za což patří velký dík panu řediteli. Vystoupení žáků školy mají velmi dobrou úroveň a jsou hojně navštěvována nejen rodiči účinkujících. ZUŠ spolupracuje také se MZŠ - vystoupení místních žáků na jarmarcích a vernisážích. Folklórní soubor „Krušpánek“ pod vedením paní učitelky Lenky Černínové vystoupil mnohokrát na veřejných akcích školy v Olomouci a ve Velké Bystřici. Žáci ZUŠ byli hostem na slovenském folklórním festivalu „Helpa“. Z úspěchů ZUŠ ještě zmíním vystoupení nadějně klavíristky Barbory Hoškové na okresní přehlídce v Litovli, kam účinkující děti na vystoupení připravila paní učitelka Zuzana Fojtíková. Kvartet zobcových fléten získal krásné 2. místo v okresní soutěži komorních souborů – účinkující děti na vystoupení připravila paní učitelka Hana Hrdová. Díky podpoře městského úřadu ve Velké Bystřici se podařilo ZUŠ společně s dětmi navštívit koncert pro děti a rodiče pořádaný Moravskou filharmonií v Olomouci, což se setkalo s velkým ohlasem¹⁸.

- Soubor Osvětová beseda Velká Bystřice

Místní divadelní soubor je vlastně velmi mladý, i když spolu hraje od roku 1992. V tuto dobu došlo ke generační obměně, kdy divadelní soubor „pozdního zlatého věku“ tzv. „starou gardu“ začala postupně střídat nová, mladá krev divadelních nadšenců. Tato obměna probíhala těžce, herci se střídali a dramaturgie se hledala. Je pravda, že soubor uvedl několik inscenací, o kterých se dá tvrdit, že se docela povedly, ale dech začal zase nabírat asi až v roce 2000. Při výběru her, soubor zjistil, že místní divadelní publikum nechce řešit složité psychologické problémy, ani velká životní dramata. Proto se soubor rozhodl pro zařazení do repertoáru hlavně komedie, frašky, veselohry apod., aby se divák pobavil. Dnes si člověk ve svém občanském životě moc legrace neužije a do divadla se chodí odreagovat. Soubor působil jako DS KSVB: Divadelní soubor Kulturního střediska Velká Bystřice. Koncem roku 2011 se musel osamostatnit a zřídit si své Občanské sdružení. Proto byla založena OBVB: Osvětová beseda Velká Bystřice, která působí jako divadelní soubor. Počet členů je v současnosti velice proměnlivý.

Obrázek č. 10: Osvětová beseda VB - Kazimír Lupinec a Sonya Štemberová
Rozpaky zubaře Svatopluka Nováka²⁰

Práce v souboru místní ochotníky jistě velice baví, vždyť někteří dojíždějí na zkoušky ze Šternberka, Přáslavic, Olomouce, Přerova, Brna, Hradce Králové a z Prahy a proto je pro soubor velmi náročné sladit termíny zkoušek. Pro diváky to znamená, že při divadelním představení vidí kvalitní a vyrovnané výkony celého souboru²⁰.

Soubor je možné shlédnout při různých příležitostech např. při komedii Rozpaky zubaře Nováka, hrané v kulturním domě Nadační ve Velká Bystřici v poslední den roku 2014²¹.

4 Současnost – Masarykova základní škola ve Velké Bystřici

Posláním velkobystřické školy není pouhé zprostředkování určitého obsahu vědomostí a následné zkoušení žáků z faktografických přehledů. Chce, aby škola byla místem, které žáky motivuje k aktivnímu učení a toto učení všemožně podporuje. Nejsou podstatné encyklopedické vědomosti, ale hlavní je osvojit si pro život důležité kompetence – umět se učit, chtít se učit, umět řešit problémy a mít sociální dovednosti. Cílem školy je vytvořit takové prostředí, kde děti s různými vzdělávacími potřebami získávají kvalitní vzdělání, cítí se bezpečně a spokojeně. Chce rozvíjet u žáků kompetence, které jsou nezbytné pro jejich další studium i život. Charakter práce školy má v dětech podporovat pocit bezpečí, možnost pozitivního prožívání, získání zdravého sebevědomí, rozvíjení kritického myšlení a schopnost sebehodnocení.

Obrázek č. 11: Současná podoba budovy školy⁵

4.1 Charakteristika školy

V roce 1990 byl na nádvoří školy slavnostně odhalen pomník T. G. Masaryka a škole byl vrácen název Masarykova Základní škola. MZŠ je úplná škola s devíti postupnými ročníky. Školu navštěvují jak děti z Velké Bystřice, tak

z okolních obcí (Bukovan, Mrskles, Kovákova, Přáslavic, Svěsedlic, Mariánského Údolí, Hluboček a Bystrovan). Ve školním roce 2014/15 navštěvovalo školu 377 žáků. Pedagogický sbor má 27 členů. Škola se v současnosti skládá z pěti navzájem propojených budov (tři školní budovy, stará tělocvična a nová sportovní hala). Výuka ve škole probíhá podle školního vzdělávacího programu „Učíme se pro sebe“. Zaměřuje se zejména na výuku tělesné výchovy. Na druhém stupni má v každém ročníku klasickou a sportovní třídu. Sportovní třídy mají více hodin tělesné výchovy za týden a jsou zaměřeny především na házenou, ale mohou je navštěvovat i žáci se zaměřením na jiný sport. Pro výuku tělesné výchovy má škola k dispozici velkou sportovní halu, nově zrekonstruovanou tělocvičnu nebo malé sportoviště vybudované u haly, kde se nachází běžecká dráha s umělou trávou a doskočiště. Pro hodiny tělesné výchovy škola také využívá nově zrekonstruovaný sportovní areál Na Letné (Interní zdroj MZŠ). Ve škole je umístěna pobočka ZUŠ Miloslava Stibora Olomouc (výtvarné obory) a ZUŠ Žerotín (hudební obory). V přízemí budovy školy je umístěna Veřejná knihovna Jaroslava Balcárka⁵.

4.2 Vybavení školy

Ve škole jsou prostory pro výuku dostatečné, na 1. stupni je to vždy třída s hracím koutkem, na druhém stupni jsou kmenové třídy a dále jsou k dispozici pro výuku i počítačové učebny, interaktivní učebny, speciální učebna fyziky a chemie, učebna hudební výchovy, jazyková učebna, cvičná kuchyň, školní dílna s keramickou pecí, stará tělocvična (využívá se pro cvičení na náradí), nová víceúčelová hala (používá se pro kolektivní sporty jako je házená, basketbal, volejbal, florbal, tenis) a školní pozemek na pracovní činnosti.

Školní počítačová síť obsahuje cca 50 počítačů, umožňuje místním žákům i učitelům přístup na internet z každého počítače (v učebnách, kabinetech, třídách na 1. stupni i v družinách).

Rodiče mají možnost komunikovat se školou prostřednictvím učitelských emailových adres a dále mohou sledovat aktuální dění ve škole na webových stránkách školy, vnitřní telefonní linky jsou rozvedeny do všech kabinetů. Všichni pedagogičtí pracovníci mají své kabinety vybaveny počítačovou technikou, která je zapojena do sítě. Mají volný přístup na internet, používají tiskárny, kopírky a fotoaparáty.

Víceúčelovou sportovní halu mohou ve volném čase využívat i učitelé. Materiální sportovní vybavení je dostatečné, pomůcky se průběžně obnovují, na tvorbě mnoha pomůcek se podílejí i sami učitelé a žáci.

Škola si stanovila začátek vyučování na 7:40. Dále mají rodiče a žáci k dispozici tři oddělení školní družiny (provoz je od 6:05 do 16:15 hodin). Stavebně je školní budova spojena i se školní jídelnou, která je právně samostatná. Je vybavená novým moderním zařízením, jeden den v týdnu mají žáci možnost si vybrat ze dvou jídel. Školní budova spolu s budovou školní jídelny prošla rozsáhlou rekonstrukcí, při které byla vyměněna okna ve třech budovách (jednalo se o zhruba 150 oken), všechny budovy školy byly zatepleny spolu s novou fasádou. Všechny školní budovy byly propojeny zastřešenými koridory, které usnadnily a velmi zpříjemnily pohyb žákům i pedagogům po celém areálu školy. Součástí celkové rekonstrukce bylo i nově vydlážděné nádvoří školy, parkoviště a nově byla i upravena okolní zeleň.

V další etapě bylo dobudováno školní hřiště ve sportovním areálu Na Letné, běžecká dráha a doskočiště v blízkosti nové víceúčelové sportovní haly a tribuny v hale. Pro tělesnou výchovu, relaxační hodiny naukových předmětů a také školní družinou je v hojné míře využíván i městský park. Škola má světlé, čisté a esteticky pěkně upravené prostory. Na vzhledu a výzdobě školy se podílejí ve velké míře také žáci a jejich učitelé.

V každém patře všech školních budov jsou umístěny oddělené toalety s umývárkami pro chlapce a dívky. Po hodinách tělesné výchovy mají žáci možnost využívat sprchy. Pro převlékání žáci využívají čtyři šatny ve vstupní hale. V rámci duševní hygieny mohou v době volna a o přestávkách žáci nově využívat všech prostor školy, počítačové učebny, starou tělocvičnu, a to vždy po dohodě s dozorujícím vyučujícím. Žákům je k dispozici i školní bufet zásobovaný nejen ze školní jídelny bagetami, ovocnými a zeleninovými saláty a je umístěný u šaten v přízemí školní budovy pro druhý stupeň.

Na kulturní akce většího rozsahu (školní divadelní představení, koncerty žáků, besedy... pro větší počet tříd nebo i pro celou školu) je možné využít starou tělocvičnu a dále je možné, aby po dohodě proběhly tyto akce v Kulturním domě, Sokolovně nebo v Orlovně⁵.

4.3 Pedagogický sbor

Pedagogický sbor je plně kvalifikovaný, spojuje se tu mládí a zkušenosti. Cílem školy je prohloubit vzdělanost svých učitelů zejména v oblasti cizích jazyků. Ve škole pracuje poradce pro volbu povolání, metodik prevence sociálněpatologických jevů, ICT koordinátor a koordinátor environmentální výchovy. Většina členů pedagogického sboru je z Velké Bystřice, ostatní dojíždí a to převážně z Olomouce. Všichni učitelé se průběžně vzdělávají v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků nebo samostudiem. Třetina učitelů se věnuje žákům v rámci volnočasových aktivit a odpoledních kroužků. Pedagogický sbor se ve školním roce 2013/2014 skládal z 24 učitelů, 1 asistenta pedagoga a 3 vychovatelek školní družiny. Všichni pedagogové mají potřebnou kvalifikaci⁵.

Aprobovanost učitelů:

předmět	M	Inf	F	Ch	Př	Z	D	Čj	Aj	Nj	Rj	Ov	Vv	Hv	Rv	Pč	Tv
Počet aprobací	4	1	1	1	1	2	1	4	2	0	3	1	0	1	0	2	2

Tabulka č. 2: Aprobovanost učitelů⁵

Věková skladba pedagogického sboru včetně školní družiny:

- 24-30 - 2 osoby
- 31-35 - 1 osoba
- 36-40 - 4 osoby
- 41-45 - 9 osob
- 46-50 - 2 osoby
- 51-55 - 5 osob
- 56-60 - 2 osoby
- 60 a více - 1 osoba

Rozdělení některých funkcí

Koordinátorka ŠVP: Mgr. Gabriela Šišková

Výchovná poradkyně: Mgr. Eva Poděbradová

Metodička prevence sociálně patologických jevů: Mgr. Andrea Teplá

ICT koordinátorka: Mgr. Jitka Minářová

Koordinátorka environmentální výchovy: Mgr. Hana Londová

4.3.1 Další vzdělávání pedagogického sboru

Počet kurzů, školení ve školním roce 2013/14: 40 (73 proškolených pedagogů a 1 školení pro celý sbor) – Počet proškolených pedagogů: 23 z celkového počtu 24.

Mezi hlavní zaměření školení patřilo:

- matematika
- cizí jazyk - metodika
- čtenářská gramotnost
- prevence rizikové chování a pedagogicko-didaktické dovednosti

Jazykové vzdělávání

- metodika Warm-ups and Icebreakers!,
- Konference nakladatelství Oxford,
- Funny and Effective English for primary students,
- Conference for Primary Teachers: Inspiring next generation,
- Ich lese, du liest, wir lesen,

Přírodovědné obory a matematika –

- Nejlepší nápady do prvouky, přírodovědy a vlastivědy
- Proč svítí světlušky, aneb tajemství luminiscence
- I slovní úlohy mohou být zábavné
- Jednotažky nejsou jen zábavou
- Přejít od aritmetiky k algebře
- Začínáme s Hejného metodou

Čtenářství a čtenářská gramotnost

- Inspirace pro rozvíjení čtenářské gramotnosti v hodinách Čj – Literatury
- Genetická a globální metoda čtení v elementární třídě
- Rozvíjíme čtenářskou a matematickou gramotnost
- Práce s ilustrací a textem v hodinách literatury
- Lili a Vili – genetická metoda psaní a čtení, integrované učení, prezentace nakladatelství Klett

Informační a komunikační technologie Využití počítače v matematice

- Základní principy vyhledávání informací na webu: Internet – pomocník
- Zpracování digitální fotografie
- Zdroje výukových materiálů na internetu
- Prevence rizikového chování Kyberšikana

- Prevence rizikového chování, Agrese a šikana
- Konference primární prevence rizikového chování
- Souvisí (ne)kážeň s použitím výchovných opatření?
- Prevence závislostí a závislostního chování

Environmentální výchova Krajská konference EVVO

- Celoroční studium k funkci koordinátora EVVO
- 5. setkání koordinátorů environmentální výchovy Olomouckého kraje
- Posilování kompetencí koordinátora EVVO
- EnviGlob - co mají globální rozvojové vzdělávání a EV společného?
- Pedagogické a didaktické dovednosti Obtížné rozhovory
- Na hudbu trochu jinak
- Motivační seminář Stimul
- Využívání myšlenkových map
- Různé metody a formy výuky – jak je vhodně využít?
- Autismus
- Školní (ne)úspěšnost a možnosti jejího ovlivňování
- Finanční gramotnost - její výuka v jednotlivých předmětech ZŠ
- Základy finanční matematiky

4.4 Žáci

První stupeň

1.A - 23, 1.B - 21+1, 2.A - 20, 2.B - 19+1, 3.A - 22, 3.B - 22, 4.A - 19, 4.B - 23, 5.A - 19, 5.B - 19. Celkem žáků na 1.st. 207+2

Druhý stupeň

6.A - 20, 6.B - 23, 7.A - 16, 7.B - 18, 8.A - 18, 8.B - 22, 9.A - 25, 9.B - 27. Celkem žáků na 2.st. 169

Celkem žáků ve školním roce 2013/2014 376+2

Přibližně 45 % žáků dojíždí z okolních obcí (Mrsklesy, Kovákov, Přáslavice, Svěsedlice, Kocourovec, Bukovany, Bystrovany, Mariánské Údolí, Hlubočky, Hrubá Voda). Dva žáci se vzdělávali v zahraničí, ale byli zapsáni jako kmenoví žáci velkobystřické školy. Výsledky místních žáků jsou pravidelně podrobovány vnitřní

kontrole naplňování cílů školního vzdělávacího programu a také vnější kontrole, která probíhá formou srovnávacích testů a účastí v soutěžích.

4.4.1 Přehled kroužků ve školním roce 2013/14

- Animák – kroužek zpracování fotografií a animace filmů
- Anglický jazyk
- Anglický jazyk pro 8. a 9. tř. (příprava na mezinárodní zkoušky)
- Bojové umění
- Dívčí klub
- Dramatický kroužek Zuzky a Zuzky
- Florbal
- Gymnastika pro mladší žáky
- Hip hop pro mladší žáky
- Hip hop pro starší žáky
- Keramika pro 2. třídu
- Keramika pro 2. stupeň
- Kroužek logického uvažování
- Ping pong
- Volejbal
- Výtvarný kroužek pro 4. třídu a Výtvarné tvoření

4.4.2 Aktivity pořádané pro žáky

Aktivity, které jsou prevencí sociálněpatologického chování žáků a podporují jejich dobré vztahy, umožňují seberealizaci a učení se v reálných situacích

- Lyžařský výcvikový kurz
- Školní výlety
- Kulturní programy (kina, divadla, výstavy)
- Výchovné koncerty
- Besedy v knihovně
- Umělecké soutěže (výtvarné, pěvecké, literární)
- Beseda s policisty
- Návštěva hasičů
- Přednášky o zdravotědě

- Soutěže podporující zdravý životní styl (Zdravé zuby, Hravě žij zdravě)
- Besedy o dospívání
- „Spaní ve škole“
- Aktivity ve Sdružení D
- Aktivity v P-centru
- Realizace dopravní výchovy a projektový dopravní den
- Nabídka kroužků
- Projektové dny (dopravní den, den Země apod.)
- Mikulášská nadílka
- Vystoupení na školních akcích (Vánoční jarmark)
- Dětský den
- Sportovní soutěže

Akce uspořádány školou pro žáky, rodiče i širší veřejnost, které podporují spolupráci rodiny, školy a veřejnosti

- Společné zahájení školního roku s rodiči žáků 1. ročníku
- Vánoční jarmark
- Velikonoční dílny

4.4.3 Kulturní akce školy ve školním roce 2013/2014

- 6. 9. Věda a technika v praxi (výukový den v Honeywellu) - 9. AB
- 11. 9. Expozice času (návštěva muzea) - 7. AB
- 24. 9. Sněhurka (divadlo) - 1. - 3. třída
- 9. 10. Krakow, Wieliczka (zájezd) - 5. - 9. roč.
- 18. 10. Beseda v Městské knihovně v Olomouci - 6. A
- 23. 10. Za tajemstvím muzea - 2. AB
- 24., 25. 10. Historie a současnost školy (výstava)
- 4. 11. Černošská pohádka (divadlo) - 1. - 3. třída
- 8., 14. 11. Čtenářská gramotnost (výukový program) 3. B, 5. B
- 9. 11. Svatomartinské slavnosti 1. stupeň
- 21. 11. Viva Mexiko (výukový program) - 7. A, 8. A
- 27. 11. Scholaris (přehlídka středních škol) - 9. AB
- 28. 11. Vánoční jarmark - Celá škola
- 5. 12. Mikuláš v MŠ a ZŠ - 9. AB

- 18. 12. Kouzelná baterka (lekce čtenářské gramotnosti) - 2. AB
- 2. - 6. 3. Poznávací zájezd do Londýna - 9. AB
- 3. 3. Beseda v Městské knihovně v Olomouci - 8. A
- 7. 3. Jumping drums (koncert) - 6. - 9. třída
- 12. 3. Lidé a peníze (exkurze do ČNB) - 9. AB
- 8. 4. Velikonoční Náměšť - 1. AB
- 10. 4. Výukový program v Arcibiskupském muzeu - 5. A
- 14. 4. Literární soutěž - 6. AB
- 29. 5. Celé Česko čte dětem - 4. AB
- 30. 5. Den dětí pro MŠ - 9. AB
- 30. 5. Otevírání Vodnické stezky - 1. – 4. třída

4.4.4 Sportovní akce

- 30. 9. Přehazovaná Olomouc, ZŠ Řezníčkova - 6., 7. B
- 1. 10. Malá kopaná Velký Týnec - 8., 9. B
- 18. 10. Školní liga v miniházené - 2. - 5. třída
- 18. 11. Školní liga v miniházené - 2. - 5. třída
- 6. 12. Mikulášský turnaj - 3. - 5. třída
- 11. 12. Basketbal (hoši) Velký Újezd - 8., 9. B
- 13. 12. Basketbal (dívky) Velký Újezd - 7. - 9. B
- 12.-18. 1. LVVK - 7. AB
- 29. 1. Turnaj v házené (hoši i dívky) - 7. - 9. třída
- 14. 2. Školní liga v miniházené - 2. - 5. třída
- 19. 2. Basketbal Velká Bystřice - 8., 9. B
- 14. 3. Školní liga v miniházené - 2. - 5. třída
- 19. 3. Basketbal Olomouc (hoši) - 6., 7. B
- 20. 3. Basketbal Šternberk (dívky) – 6., 7. B
- 28. 4. Expedice Karakoram (Lanové centrum) - 8., 9. B
- 22.-23. 5. Novinářský kalamář - 6. – 9. třída
- 5. 6. Sportovní hry Mikroregionu - Celá škola
- 20.– 21. 6. Memoriál Jana Kratiny - 2. - 5. třída

4.5 Zápis k povinné školní docházce

Datum konání zápisu k povinné školní docházce 15. ledna 2014

Nástup do prvního ročníku od 1. 9. 2013 43 + 1

Děti u zápisu 55

Děti s žádostí o odklad 9

Děti, které nastoupí na jinou školu (nebyly u zápisu u nás) 1

Počet žáků v 1. třídách ve školním roce 2014/15 45 + 2

(pozn. + žáci budou vzdělávaní v zahraničí)

Obrázek č. 12: Zápis do první třídy⁵

4.6 Přestupy žáků

Ve školním roce 2013/2014 se uskutečnilo několik přestupů žáků, pro přehlednost jsou přestupy rozčleněny v tabulkách.

- Přestupy žáků z MZŠ na jinou školu

Důvod	žáků	ročník
Víceleté gymnázium	1	5.
Škola se zaměřením	5	1., 5., 6.
Odstěhovali se	6	3., 4., 5., 6.
Celkem	12 žáků	1., 3., 4., 5., 6.

Tabulka č. 3: Přestupy žáků na jinou školu (výroční zpráva MZŠ)

- Přestupy žáků na MZŠ

Ze školy	žáků	ročník
Přáslavice	8	3., 6.
Mariánské Údolí	1	5.
Hlubočky	2	8.
Olomouc	5	3., 4., 6., 7.
Přistěhovali se	16	1., 3., 4., 6.

Tabulka č. 4: Přestupy žáků na MZŠ (výroční zpráva MZŠ)

4.7 Přijímací zkoušky na střední školy

Ve školním roce 2013/14 si žáci mohli zvolit dvě školy pro 1. kolo přijímacích zkoušek. V devátých třídách bylo celkem 52 žáků. Všichni žáci uspěli alespoň na jedné ze zvolených škol.

Trend posledních let se projevil i na MZŠ kde roste podíl žáků přijatých na gymnázia a průmyslové školy s maturitou. Zájem o ekonomické, zdravotnické a pedagogické školy zůstává téměř konstantní. Naopak stále klesá podíl žáků, kteří se hlásí a jsou přijímáni do učňovského školství⁵.

4.8 Cíle školy

Cílem školy je vytvořit takové prostředí, kde děti s různými vzdělávacími potřebami získávají kvalitní vzdělání, cítí se bezpečně a spokojeně. Chce rozvíjet u žáků kompetence, které jsou nezbytné pro jejich další studium i život.

- Základní vzdělávání na 1. stupni navazuje na předškolní vzdělávání a na výchovu v rodině. Je založeno na poznávání, respektování a rozvíjení individuálních potřeb, možností a zájmů každého žáka.
- Základní vzdělávání na 2. stupni pomáhá žákům získat vědomosti, dovednosti a návyky, které jim umožní samostatné učení a utváření takových hodnot a postojů, které vedou ke kultivovanému chování, k zodpovědnému rozhodování a respektování práv a povinností občana našeho státu i Evropské unie.

V rámci procesu vzdělávání se věnuje mimo jiné i následujícím kompetencím:

Kompetence k učení

- být schopen vzít v úvahu zkušenost
- dávat věci do souvislosti
- plánovat, organizovat a řídit vlastní učení
- vyvozovat závěry, využívat je v budoucnosti
- poznávat smysl a cíl učení, chtít se učit

Kompetence k řešení problémů

- rozpoznat problémovou situaci, přemýšlet o příčinách, využít vlastní úsudek a zkušenosti k řešení
- vyhledat informace vhodné k řešení problému
- radit se s lidmi ze školy i rodiny
- samostatně řešit problémy
- kriticky myslet

Kompetence komunikativní

- vyjadřovat se výstižně, logicky souvisle a kultivovaně
- rozumět a domluvit se, číst a psát ve více jazycích
- nebát se mluvit na veřejnosti, umět argumentovat
- naslouchat a brát v úvahu názory druhých
- rozumět grafům, diagramům a tabulkám

Sociální a personální kompetence

- být schopen spolupráce, pracovat v týmu
- umět poskytnout pomoc nebo o ni požádat
- diskutovat v malé skupině i v celé třídě
- posuzovat a hodnotit
- navazovat a udržovat kontakty

Občanské kompetence

- respektovat přesvědčení druhých lidí
- být si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu
- zodpovědně se rozhodovat
- respektovat a chránit naše tradice, zapojovat se do kulturního dění a sportovních aktivit
- chovat se ekologicky, chránit své zdraví, umět poskytnout první pomoc

Pracovní kompetence

- používat bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržovat vymezená pravidla
- přispívat k práci skupiny a společnosti
- organizovat si svou práci
- využívat znalosti a zkušenosti získané ve vzdělávacích oblastech pro svůj vlastní rozvoj
- nalézat nová řešení
- překonávat obtíže a překážky
- dodržovat bezpečnost při práci⁵.

5 Vliv školy na kulturní dění ve Velké Bystřici

Celou mou diplomovou práci provází školství, kultura a jejich vzájemný vliv. V práci se ohlídím do historie, kdy škola byla vždy úzce spjata s kulturním děním, i když mnohokrát pouze v omezené míře. Dokud bylo školství pod správou církve, je možné vidět i její velký vliv. Učitelé, kantoři i samotní rektori se účastnili akcí spojených s církví a taky se zpěvem (kostelní sbory) a to od pohřbů a křtin, kde spolu s žáky měli za úkol zpívání, nebo svateb kde měli mnohdy pouhou úlohu komparsu. V rekonstrukci z dobových materiálů je připomenuto i chudobné postavení kantorů, kdy mnohokrát museli na úkor školní výuky zastávat funkci kostelních zvoníků, nebo městských písařů. Dále měli na starosti i malbu dobových kalendářů (minucí), kde občanům a široké veřejnosti připomínali pranostiky, lidové pověsti, případně i postavení planet a jejich vliv na počasí. Kalendáře v minulosti byli ručně kreslené a mnohdy i s veršováním a psaným darováním zámožnému občanovi, který finančně vypomáhal škole. Tyto kalendáře měly nezastupitelnou funkci v mnoha rodinách, kde byli jedinou knihou v domácnostech. Dokud nebyl povolen tisk knih bez cenzury církve, musel kantor si sám učebnice i psát. Velkobystřičtí kantoři zcela jistě nebyli výjimkou a museli se v historii potýkat se stejnými funkcemi, jako jejich pražští kolegové. Všechny tyto funkce měli vliv na pohled veřejnosti na učitele, ale i na celkové školství.

Z rekonstrukce velkobystřických dobových materiálů, kde se mnohdy zmiňuje i chudoba v místním učitelském stavu, lze vyčíst, jak se ve školách pořádaly pěvecko - hudební zábavy, jejichž výnosem se mohly uhradit nákupy školních pomůcek, knih, hudebních nástrojů, not....

Dále jsem v archivních materiálech narazila na několik osobností, které ovlivnily celkové kulturní dění v našem městečku. Nejvýznamnější osobností ve školství a kultuře byl jistě pan Jaromír Balcárek, pokrokový učitel obecné školy, který ve velkobystřické škole působil 37 let, a zároveň byl zapálený pracovník v kultuře. Přes třicet let vedl velkobystřickou veřejnou knihovnu, která jeho přičiněním patřila k největším a nejlépe vedeným na Moravě, dále třicet pět let zastával nejrůznější funkce v místní Jednotě divadelních ochotníků, pod jeho vedením místní ochotníci sehráli 233 divadelních her. Popsala jsem jeho počiny v oblasti školy, knihovny a divadelních ochotníků. Jeho dlouholetá práce jistě velice ovlivnila další velkobystřický školní a kulturní život. Mnozí velkobystřičtí učitelé byli i kulturně zapálení např. Jaroslav Kanyza, sběratel lidových pověstí a který založil recitační kroužek, s nímž získal

3. místo v celostátní soutěži „Wolkrův Prostějov“. Paní učitelka Anna Schwarzová, která po mnoho let propagovala a do podvědomí nejen velkobystřické veřejnosti, dostávala lidové tance a písničky, věnovala se dětem a nacvičovala s nimi dětské pořady na Dožínky. Paní spisovatelka Helena Lisická a její vliv na folklórní soubor Haná, sepsání scénářů k vystoupením souboru. Dále byl vidět její vliv v získání Jiřího Čady ke stabilizaci souboru a jeho formování do dnešní podoby. Soubor je v současnosti dlouhodobě dobře stavěn v konkurenci podobných souborů a to nejen z České republiky, ale i ze zahraničního výběru.

Z výše uvedených mimoškolních volnočasových aktivit, nejen pro žáky, ale i pro jejich rodiče a širokou veřejnost je zřejmé, že vliv školy na kulturní dění a to nejen ve Velké Bystřici, ale i v celém regionu je značný. Velkobystřičtí žáci se účastní různých uměleckých a sportovních soutěží, které jsou mnohdy celorepublikové. Díky úspěšným prezentacím všech oborů školy je u široké veřejnosti vzbuzován stále velký zájem o umělecké vzdělávání, a to i v současné době, kdy se mnoho mladých lidí nechává snadno ovlivnit počítačem, televizí, či jinými moderními prostředky. Za mnoho let činnosti velkobystřické školy se vystřídalo několik generací žáků i učitelů. Někteří více a někteří méně ovlivňovali pohled žáků a jejich rodičů na školní, kulturní a sportovní dění nejen v samotné Velké Bystřici

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na vliv školy na kulturní dění ve Velké Bystřici. Cíle práce byly naplněny a v historických kontextech jsem zrekonstruovala vliv školy na místní a regionální kulturní dění. Škola, a celkové školství není jen jedním z článků výchovně vzdělávacího systému, ale zastává i významnou kulturní a společenskou funkci a to nejen v našem městě. Je proto velmi důležité vzájemně spolupracovat se zastupitelstvem města, s jednotlivými kulturními i sportovními složkami ve městě, ale i s veřejností.

V první kapitole zrekonstruovala podle dostupných archivních a historických materiálů historii města, mimo jiné i první zmínky o městě, vzniku názvu města, historický rozvoj samosprávy a získání pečetě města, zmínila i obsah historického archivu, popsala osobnosti města podílející se na jeho vývoji a zároveň vliv osobností na školství a společenský život v širším regionu, dále se věnovala historické rekonstrukci velkobystřických spolků.

Ve druhé kapitole byla zrekonstruována historie školství na českém území a to od dob první křesťanské nauky, která spolu s bratry Cyrilem a Metodějem zavítala na české území, kdy se od té doby začínalo školství na našem území rozvíjet. Rekonstruovala i postupný historický rozvoj školství, analyzovala první písemné zmínky o velkobystřické škole, jejich učitelích, zmínila i mimoškolní aktivity učitelů a jejich žáků, dále jsem zmínila i příjmy učitele. Postupně se zabývala rekonstrukcí dějinných souvislostí českého školství a reformy škol z roku 1774, analyzovala vliv vzniku Československa na školy, náboženskou výchovu, školské zákony a školskou politiku. V této kapitole bylo zmíněno i poválečné období ve velkobystřické škole.

Třetí kapitola se zabývá současností města Velká Bystřice, zastupitelstvem, radou města a jeho současným obyvatelstvem. Ve zkratce se zmínila i o ekonomickém pohledu města a o jeho finančních aspektech vůči škole a společenskému životu města. Podrobněji se zabývá i činností velkobystřických spolků po roce 1918.

Čtvrtá kapitola se věnuje současné Masarykově základní škole ve Velké Bystřici, charakteristikou a vybavením školy, pedagogickým sborem školy a jeho dalšího

vzdělávání. V souvislostech s žáky se zmiňuje o kroužcích a mimoškolních aktivitách a kulturních a sportovních akcích školy, dále jsem považovala za nutné zmínit se o cílech školy a rozvoji kompetencí u velkobystřických žáků

Pátá kapitola se věnuje vlivu školy na kulturní dění ve všech historických a dějinných souvislostech, shrnuje poznatky z celé práce.

Literatura

1. Dějiny a kronika městyse Vel. Bystřice u Olomouce, Karel Januška, učitel v.v.
2. *Velká Bystřice: Minulost a současnost*. 1. vyd. Ostrava: Profil, 1977, 308, [2] s.
3. *Velká Bystřice: pohledy do dějin*. Vyd. 1. Editor Miloš Trapl, Jitka Balatková. Velká Bystřice: Město Velká Bystřice, 2002, 222 s. ISBN 80-238-9054-9.
4. GABRIEL, Václav. *Obrázky ze školství českého a rakouského z XVIII. a XIX. století*. V Praze: Nákl. Spolku pro vydávání laciných knih českých, 1891, 149 p. Matice lidu, běžné čís. 150.

On-line zdroje

5. <http://new.mzs-vb.cz/>
6. <http://www.osobnosti-kultury.cz/jiri-cada-13857.html#tabs-1>
7. <http://www.velkabystrice.cz/redakce/tisk.php>
8. <http://www.databazeknih.cz/zivotopis/helena-lisicka-8901>
9. http://www.prijmeni.cz/osobnost/146502/cenek_palik
10. <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=4731>
11. http://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/112821/I_Paedagogica_Psychologica_28-1994-1_7.pdf?sequence=1
12. <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=2828>
13. <http://www.orel-vb.cz/jednota/historie-jednoty/>
14. <http://www.velkabystrice.cz/cs/turista/kulturni-a-informacni-centrum-velkabystrice.html>
15. http://new.mzs-vb.cz/wp-content/uploads/2013/07/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-Z%C5%A0_2014.pdf
16. <http://tjsokol.velkabystrice.cz/onas.html>
17. <http://www.souborhana.com/index.php>
18. <http://www.velkabystrice.cz/cs/mesto/o-meste/kroniky-mesta.html>
19. http://new.mzs-vb.cz/wp-content/uploads/2013/07/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-Z%C5%A0_2014.pdf
20. <http://www.obvb.cz/o-nas>
21. http://olomoucky.denik.cz/zpravy_region/my-slavime-prvni-plny-sal-ve-velkabystrici-si-pripil-uz-v-poledne-20141231.html
22. <http://www.velkabystrice.cz/cs/obcan-1/>

Archivní prameny

23. Archiv A. Nakládala, Velká Bystřice
24. Státní archiv pobočka Olomouc, ředitelství kapitulních statků, karta 214
25. Státní archiv Brno, B12 – IV, školská fáse
26. Okresní archiv Olomouc, DÚ V. Bystřice, inv. č. 60
27. Státní okresní archiv Olomouc, AO Velká Bystřice, i.č. 150, kart. 4

Seznam obrázků

1. Velká Bystřice
2. Znak Velké Bystřice
3. Pamětní deska na budově sokolovny
4. Soukromý dům, budova první velkobystřické školy
5. Věštník vládní
6. Masarykova měšťanská škola
7. Učebna
8. Folklórní soubor Haná
9. Folklórní soubor Čekanka
10. Osvětová beseda VB
11. Současná Masarykova základní škola
12. Zápis do první třídy